

บทที่ 4

วิเคราะห์บทบาทของนักธุรกิจในระบบการเมืองไทย

ในบทที่ 4 จะได้กล่าวถึงโครงสร้างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจไทยในช่วงปี พ.ศ. 2530-2533 และในตอนที่ 2 จะได้กล่าวถึงบทบาทของนักธุรกิจที่มีต่อระบบการเมืองไทย ส่วนสุดท้ายจะกล่าวถึงผลกระทบต่อการที่นักธุรกิจเข้าสู่ระบบการเมืองไทย

ภายหลังการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2531 การเมืองไทยพลิกโฉมหน้าใหม่อีกครั้ง หลังจากการเลือกตั้งประเทศไทยได้คณะรัฐมนตรีที่มาจากการเลือกตั้งเป็นครั้งแรกในรอบ 12 ปี อดีตนายกรัฐมนตรีที่มาจากการเลือกตั้งเป็นครั้งแรกในรอบ 12 ปี อดีตนายกรัฐมนตรีนั้นนับได้ว่านำความตื่นตัวมาสู่นักวิชาการและผู้สนใจการเมืองอยู่ไม่น้อย จนถึงขนาดบางท่านได้เรียกขานว่าเป็น "ประชาธิปไตยเต็มใบ" และยิ่งไปกว่านั้นรัฐบาลนี้ยังถูกขนานนามว่าเป็นรัฐบาลของนายทุน-นักธุรกิจโดยแท้จริง จนได้รับการเรียกขานว่าเป็น "ธนาธิปไตย" บ้าง หรือ "วณิชยาธิปไตย" บ้าง¹

แต่ถ้าเรามองย้อนหลังกลับไปสัก 20 ปี ในรอบสองทศวรรษที่ผ่านมา เราจะเห็นความแตกต่างของภาพลักษณ์ (Image) ของนักธุรกิจที่มีต่อการเมืองไทยได้อย่างชัดเจนคือ ได้เปลี่ยนภาพของ "ผู้อยู่ใต้อุปถัมภ์" ในระบอบการเมืองแบบอำมาตยาธิปไตย (Bureaucratic Polity) และพัฒนามาจนเป็น "หุ้นส่วน" ทางการเมืองในสมัยของประชาธิปไตยครึ่งใบ (Semi-Democracy) จนมาถึงสมัยของรัฐบาล พล.อ.ชาติชาย อาจกล่าวได้ว่านายทุน-นักธุรกิจได้

¹ลิจิต ชีรเวคิน, วิวัฒนาการเมืองการปกครองไทย (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534), หน้า 228-233.

กลายมาเป็น "พลังอิสระ" อันแสดงถึงจุดยืนของตน ซึ่งมีผลอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างอำนาจของการเมืองไทย

ลักษณะ เช่นนี้ได้เกิดขึ้นโดยสัมพันธ์กับปรากฏการณ์สำคัญๆ 2 ประการ คือ ประการแรกได้แก่การขยายตัวอย่างสูงของโครงสร้างเศรษฐกิจไทย ประการที่สองคือ บทบาทของนักธุรกิจในเมืองไทยที่พุ่งขึ้นสูงอย่างมาก เป็นประวัติการณ์ และได้แสดงตัวให้เห็นตลอดมาในโครงสร้างการเมืองไทยนับตั้งแต่รัฐบาล พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นต้นมา

การขยายตัวของโครงสร้างเศรษฐกิจไทยในช่วงปลายของการเมืองแบบประชาธิปไตยครึ่งใบ (พ.ศ. 2530-2532)

ในช่วงเวลา 8 ปี ภายใต้การนำของ พล.อ.เปรม แม้ว่าโดยภาพรวมแล้วจะมีการขยายตัวของเศรษฐกิจในระดับที่น่าพอใจ แต่ในความเป็นจริงรัฐบาล พล.อ.เปรม ต้องประสบกับมรสุมด้านเศรษฐกิจอย่างหนักหน่วงถึง 2 วาระ อันเนื่องมาจากภาวะถดถอยในระบบเศรษฐกิจโลกโดยรวมคือ ใน พ.ศ. 2525 และ 2528 จนรัฐบาลในสมัยนั้นต้องนำนโยบายทางการเงินและการคลังที่เข้มงวดมาใช้ และสามารถปราบปรามการครองเศรษฐกิจโดยรวมให้ผ่านไปด้วยดี

หลังจากนั้นไม่นานคือตั้งแต่ พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา เศรษฐกิจไทยก็ฟื้นตัวและเติบโตอย่างรวดเร็วอย่างที่ไม่มีใครคาดมาก่อนในประวัติศาสตร์ ซึ่งทำให้ นักวิชาการและคนในคณะรัฐบาลหลายคนได้ออกมาแสดงทัศนะในเชิงที่ว่าไทยกำลังจะก้าวเข้าสู่ความเป็น NICs ในเร็ววัน เมื่อพิจารณาจากแผนเศรษฐกิจพบว่า ในช่วง 3 ปีแรก คือ ระหว่างปี 2530-2532 ได้ประสบผลสำเร็จเกินกว่าเป้าหมายที่คาดไว้มาก กล่าวคือ การขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศไทยมีอัตราสูงเฉลี่ยถึงร้อยละ 11.7 ต่อปี ซึ่งสูงกว่าเป้าหมายอัตราร้อยละ 5 ต่อปี ที่กำหนดไว้ในแผนฯ การที่อัตราเศรษฐกิจของไทยขยายตัวอย่างมาก ในเชิง

2"ชาติชาย ผาขาวกหนามแรงเหวี่ยง ธุรกิจการเมือง โฉมพร้อมแพลมสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 36 (25 กันยายน 2532) : 41.

เปรียบเทียบการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจติดอันดับแนวหน้าของโลกทีเดียว ทั้งนี้ เพราะมีนักลงทุนต่างชาติเบนเข็มมาลงทุนในประเทศไทย อย่างมากมายหลาย โครงการ เช่น โครงการอีสต์เทิร์นซีบอร์ด โครงการเซาเทิร์นซีบอร์ด โครงการพัฒนาเมืองแปดที่เชียงใหม่ และชลบุรี โครงการรถไฟฟ้า³

ปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้เศรษฐกิจไทยขยายตัวในอัตราสูงเช่นนี้ ได้แก่ การขยายตัวของการส่งออก การลงทุน และการท่องเที่ยว ซึ่งขยายตัวดีกว่าที่ได้มีการประมาณการไว้ค่อนข้างมาก นอกจากนั้นภาวะเศรษฐกิจโลกได้เอื้ออำนวยต่อการขยายตัวของเศรษฐกิจไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ราคาน้ำมันและอัตราดอกเบี้ยลดต่ำลง ในขณะที่ราคาสินค้าเกษตรในตลาดโลกและอัตราแลกเปลี่ยนของประเทศอุตสาหกรรมได้ปรับตัวสูงขึ้นตลอดทั้งความได้เปรียบของไทยในด้านทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์และอัตราค่าจ้างแรงงานที่ไม่สูงนักทำให้ฐานการแข่งขันของไทยในตลาดโลกอยู่ในฐานะได้เปรียบ จึงทำให้การลงทุนและการส่งออกเพิ่มมากขึ้น

นอกจากนั้น การดำเนินนโยบายการเงินและการคลังอย่างระมัดระวัง ประกอบกับเสถียรภาพทางการเมืองในช่วงปลายแผนฯ 5 และต้นแผนฯ 6 ก็มีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างความมั่นใจทางธุรกิจ ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นแรงผลักดันให้เศรษฐกิจของไทยขยายตัวในอัตราสูง เกินกว่าเป้าหมายของแผนฯ 6 ที่กำหนดไว้เป็นอันมาก

เสถียรภาพเศรษฐกิจ การเงินการคลังอยู่ในเกณฑ์ดี

การขยายตัวอย่างรวดเร็วของเศรษฐกิจไทยประกอบกับภาวะเศรษฐกิจโลกที่เอื้ออำนวย และการดำเนินนโยบายการเงิน และการคลังที่รัดกุมมีส่วนเสริมสร้างเสถียรภาพทางการเงินการคลังของประเทศในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 ๖ ที่อยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ กล่าวคือ ภาระหนี้สินต่างประเทศของไทยมีแนวโน้มลดลงอย่าง

³ "เร่งส่งเสริมการส่งออก เพื่อลดปัญหาการขาดดุลการค้า" สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 39 (27 กันยายน 2535) : 24-35.

เห็นได้ชัดเจน อัตราส่วนของการชำระหนี้คืนทั้งในรูปเงินต้น และดอกเบี้ยต่อรายได้จากการส่งออกได้ลดลงเป็นลำดับ จากร้อยละ 31 ในปี 2529 มาเป็นร้อยละ 17 ในปี 2532

ทางด้านการบริหารการคลังของประเทศ ปรากฏว่าดุลการคลังของรัฐบาลได้เริ่มเกินดุลเป็นครั้งแรก ในปี 2531 เป็นต้นมา ส่วนอัตราเงินเฟ้อแม้ว่าจะมีแนวโน้มสูงขึ้นจากร้อยละ 2.5 ในปี 2530 เป็นร้อยละ 5.4 ในปี 2532 แต่ก็นับว่ายังอยู่ในระดับไม่สูงเกินไปนัก จึงพอสรุปได้ว่าในระยะ 3 ปีแรกของแผนฯ 6 นี้ไม่เพียงแต่เศรษฐกิจไทยจะขยายตัวในอัตราสูงเท่านั้น แต่เป็นการขยายตัวที่มีเสถียรภาพดีพอสมควร⁴

นัยของการเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้า

รัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ มีทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจไทย โดยการเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้า ดังคำกล่าวตอนหนึ่งของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ในเรื่องทิศทางพัฒนาเศรษฐกิจไทย ไว้ดังนี้คือ

"นัยของการเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้าที่ผมได้ริเริ่มขึ้นมา นั้นได้รับการตอบสนองเป็นอย่างดีจากนักธุรกิจนานาชาติ ทำให้ภาพพจน์ของไทย รุดเด่นขึ้นเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตามภาคเอกชนก็มีส่วนส่งเสริมนัยการนี้เป็นอย่างยิ่ง ทำให้ประตูแห่งสันติภาพเปิดออก ความร่วมมือระหว่างอาเซียนกับประเทศในภูมิภาคอินโดจีนเป็นไปในทางที่ดี ซึ่งผมถือว่าเป็นนิมิตหมายอันใหม่ของการพัฒนาประเทศที่เราได้ริเริ่มขึ้นมา ผมอยากจะเรียกว่า "new look democracy" พลเอกชาติชายกล่าว"⁵

⁴วสันต์ ธีรานุรักษ์. สรุปทิศทางพัฒนาประเทศไทยภายใต้กรอบของแผนฯ 7 พ.ศ. 2535-2539. (กรุงเทพมหานคร : หจก.ธีรานุสรณ์การพิมพ์). 2534. หน้า 1-2.

⁵"ทิศทางเศรษฐกิจไทย ในทัศนะของนายกรัฐมนตรี" กรุงเทพธุรกิจ (ธันวาคม 2532) : 45

การค้าไทยกับลาว

ความพยายามในการขยายตลาดการค้าในอินโดจีน พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรีของไทยได้เปิดความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับรัฐบาลฮุนเซน เมื่อวันที่ 26 มกราคม 1989 ได้มีการพบปะเจรจากันอย่างใหม่เป็นทางการระหว่าง พลเอกชาติชาย กับนายฮุนเซน ที่กรุงเทพฯ ผลคือมีการแต่งตั้งคณะกรรมการเศรษฐกิจร่วมระหว่างไทย-กัมพูชา โดยกัมพูชาต้องการร่วมมือเร่งด่วน 8 ประการ ได้แก่ 1) การทำประมง 2) การทำไม้ 3) การท่องเที่ยว 4) การแลกเปลี่ยนสินค้าอุปโภคบริโภค 5) การลงทุน 6) การฟื้นฟูการคมนาคม 7) การทำเหมืองพลอย และ 8) การฟื้นฟูคณะกรรมการพัฒนาแม่น้ำโขง ต่อมาเมื่อวันที่ 25 เมษายน 2532 ที่กรุงเทพฯ กลุ่มภาคเอกชนไทยได้จัดสัมมนาระดับสากลเรื่องอินโดจีน: จากสนามรบสู่สนามการค้า มีผู้นำภาครัฐของเวียดนาม ลาว และกัมพูชาเข้าร่วมด้วย

ตลาดการค้ากับลาวไทยยังได้เปิดตลาดสินค้ากับลาว ซึ่งเมื่อลาวและไทยได้ดำเนินการตามนโยบายการให้และการรับจนสามารถยกระดับรายได้ให้สูงขึ้นเมื่อนั้น ลาวย่อมพร้อมเป็นตลาดรองรับการผลิตสินค้าอุปโภคและบริโภคจากไทยได้ในประเทศไทย เมื่อมีตลาดรองรับสินค้าเพิ่มขึ้นย่อมเกิดการขยายตัวทางด้านการผลิต และจากความรู้ทาง technology ที่ไทยมีอยู่สูงกว่าลาวทำให้ไทยได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมส่งไปขายยังประเทศลาว โดยสร้างการผลิตของไทย ย่อมมีการขยายโครงสร้างการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมมากขึ้นกว่าแต่เดิม รวมถึงการขยายเป้าหมายการผลิตเพื่อส่งออกในอันที่จะนำมาซึ่งการเพิ่มรายได้เข้าประเทศ

สำหรับสินค้าที่ไทยส่งไปขายในลาว ได้แก่ รถจักรยานยนต์ รถจักรยาน และอะไหล่ เครื่องใช้ไฟฟ้า ยารักษาโรค วัสดุก่อสร้าง เป็นต้น

การค้าไทยกับเวียดนาม

การค้าไทยกับเวียดนามมูลค่าส่งออกรวมของไทยไปยังกลุ่มประเทศอินโดจีน (ไม่รวมการค้าชายแดน) เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 33.1 ในปี 2530 และเพิ่มขึ้นในอัตรา

ที่จะลดลงในช่วงต่อมาก็คือประมาณร้อยละ 25.3 ในปี 2531 สำหรับปี 2532 เป็นปีที่การส่งออกจากไทยไปอินโดจีนเพิ่มขึ้นมากถึงร้อยละ 43.7 ซึ่งเป็นอัตราเพิ่มที่สูงมาก ทั้งนี้ เนื่องจากรัฐบาลได้ดำเนินมาตรการขยายการค้ากับประเทศเหล่านี้ ภายใต้นโยบายการเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้ามาตั้งแต่กลางปี 2531

เมื่อการค้าขยายตัวขึ้นมา ประเทศไทยก็เริ่มขาดดุลการค้ากับประเทศอินโดจีนด้วย อดภายในปี 2532 ไทยเริ่มขาดดุลการค้ามูลค่า 919.5 ล้านบาท และในช่วงเดือนมกราคม-สิงหาคม 2533 นั้น ไทยขาดดุลการค้าต่อกลุ่มประเทศเหล่านี้แล้วถึง 1.112 ล้านบาท อย่างไรก็ตาม ถ้ารวมถึงการค้าชายแดนแล้วฐานะดุลการค้าของไทยน่าจะดีขึ้นมาก หากแต่ตัวเลขการค้าชายแดนนั้นเก็บรวบรวมได้ยากลำบาก เพราะส่วนหนึ่งเป็นการค้าชายกัญหายและผิดระเบียบที่ทางรัฐบาลกำหนดไว้

ในบรรดาประเทศในกลุ่มอินโดจีนนี้ ลาวเป็นประเทศคู่ค้าที่สำคัญที่สุดมูลค่าการค้าไทย-ลาว ในช่วงที่ผ่านมามีมูลค่าสูงมาก เมื่อเทียบกับอีก 2 ประเทศคือ กัมพูชา และเวียดนาม อดเป็นสัดส่วนประมาณ ร้อยละ 48-65 ของมูลค่าการค้ารวมของไทย-อินโดจีน ในช่วงปี 2529-2533 ที่ผ่านมา

สินค้าออกจากไทยไปอินโดจีน ส่วนใหญ่จะเป็นประเภทสินค้าที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เครื่องจักร และเครื่องไฟฟ้า รถจักรยานยนต์ อาหารกระป๋อง เป็นต้น ในขณะที่สินค้าไทยนำเข้าจากอินโดจีนนั้นมักจะเป็นสินค้าวัตถุดิบประเภทไม้ แร่อัญมณี จึงอาจกล่าวได้ว่ากลุ่มประเทศอินโดจีนนั้นจำเป็นต้องพึ่งพาสินค้าอุปโภค บริโภคในชีวิตประจำวัน จากไทยในขณะที่กลุ่มประเทศเหล่านี้ก็มีทรัพยากรธรรมชาติที่ประเทศไทยต้องการอยู่มาก ดังนั้นความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างกันจึงมีแนวโน้มที่ดีขึ้น และขยายตัวมากขึ้นในอนาคต อดเฉพาะในภาวะที่ประเทศพัฒนาแล้วต่างๆ มีการกีดกันทางการค้ารุนแรงขึ้น และภาวะเศรษฐกิจของหลายประเทศคู่ค้าสำคัญของไทยกำลังประสบภาวะถดถอยตลาดอินโดจีนจึงเป็นตลาดที่ทั้งภาครัฐบาลและเอกชนให้ความสนใจอย่างมากในขณะนี้ เพราะทำเลที่ตั้งของประเทศที่อยู่ใกล้ชิด และมีลักษณะพื้นฐานในการดำรงชีวิตในหลาย ๆ อย่างใกล้เคียงกัน

แม้ว่าขณะนี้ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจการค้าระหว่างไทย-อินโดจีน มีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้น แต่ปัญหาและอุปสรรคในการค้าระหว่างไทย-อินโดจีน ก็ยังมีอยู่มาก ทั้งอุปสรรคจากฝ่ายไทยด้านอินโดจีน เช่น ความไม่ชัดเจน และความไม่แน่นอนของนโยบายการค้าและเศรษฐกิจของประเทศในกลุ่มอินโดจีน ทำให้นักธุรกิจไทยต้องดำเนินการค้าด้วยความระมัดระวัง มีการควบคุมสินค้าเพื่อความมั่นคงของชาติ ปัญหาหนี้สินและการขาดแคลนเงินตราต่างประเทศของกลุ่มประเทศอินโดจีนและปัญหาการค้าชายแดน เป็นต้น ซึ่งปัญหาเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาที่รอการแก้ไขอยู่

การดำเนินนโยบายเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้า ทำให้นักธุรกิจไทยเกิดตลาดการค้าใหม่ในอินโดจีน และเป็นการยุติปัญหาการรบในสมรภูมิอินโดจีน และเดิมก็มีการลักลอบค้าชายตามชายแดนอยู่แล้ว เป็นการปรับโฉมหน้าจากการค้าลักลอบเพื่อความอยู่รอดมาเป็นการค้าและการลงทุนโดยเสรีและเปิดเผยอย่างเต็มรูปแบบ⁶

นโยบายโครงการอีสเทิร์นซีบอร์ด

เป็นโครงการพัฒนาอุตสาหกรรมขั้นพื้นฐานขั้นในประเทศไทย โดยจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกในปี 2524

ตามแผนงานนั้น รัฐบาลมุ่งหวังที่จะนำเอาก๊าซธรรมชาติขึ้นมาใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า โดยแปรสภาพจากก๊าซธรรมชาติเป็นผลิตภัณฑ์เม็ดพลาสติก และผลิตภัณฑ์ดังกล่าวเป็นวัตถุดิบสำคัญในการผลิตสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่แพร่หลายไปทั่วโลก

หากทำได้ดีสำเร็จหมายถึงว่าอุตสาหกรรมการผลิตในประเทศจะสามารถพัฒนาไปสู่ระดับลีกได้ ลดหรือยกเลิกการนำเข้าเม็ดพลาสติกจากต่างประเทศเลยทีเดียว ซึ่งก่อนหน้านี้จะนำเข้าจากต่างประเทศทั้งสิ้น

⁶"ว่าด้วยการค้าชายแดนไทย ในรอบครึ่งปี 2532," ฐานเศรษฐกิจ (24-29 กรกฎาคม 2532) : 27-28.

จากการที่รัฐบาลสามารถที่จะพัฒนาการดำเนินงานทางเศรษฐกิจได้อย่างรวดเร็ว การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เป็นผลให้การส่งออก การท่องเที่ยว การลงทุน เสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ภาวะการเงินจากการขยายตัวของการส่งออก การลงทุนและการท่องเที่ยวในระยะปี 2531-2533 มีส่วนทำให้ทุนสำรองระหว่างประเทศเมื่อเดือนมิถุนายน 2533 สูงถึง 13,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ นับเป็นประเทศที่มีทุนสำรองมากเป็นอันดับที่ 19 จากสมาชิกกองทุนเงินระหว่างประเทศทั้งหมด 152 ประเทศ แสดงฐานะทางการเงินของประเทศมีความมั่นคงยิ่งขึ้น ซึ่งเราสามารถจะเปรียบเทียบระบบเศรษฐกิจของไทยได้กับระบบเศรษฐกิจของประเทศกลุ่ม NIC's ในเอเชีย จากตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เศรษฐกิจไทยเปรียบเทียบกับกลุ่ม NIC's ในเอเชีย

ประเทศ	จำนวนประชากร (ล้านคน) 2530	GNP ต่อหัว (เหรียญสหรัฐ) 2530	อัตราการเจริญเติบโต ทางเศรษฐกิจ (%)		
			2525-2530	2531	2532
ฮ่องกง	5.6	7,673	7.3	7.3	3.0
สิงคโปร์	2.6	7,673	5.4	11.0	9.2
ไต้หวัน	20.0	4,823	8.5	7.3	7.7
เกาหลีใต้	42.1	2,849	8.9	12.2	6.3
ไทย	53.6	898	4.7	13.2	12.3

ที่มา : วรวิทย์ เจริญเลิศ, "เศรษฐกิจไทยในระบบเศรษฐกิจโลก" ใน
พลวัตไทย (2534). หน้า 28.

ถ้าเปรียบเทียบอัตราความเจริญเติบโตของประเทศไทยกับกลุ่มประเทศ
อุตสาหกรรมใหม่ (Newly Industrialized Countries) ด้วยกัน กล่าวได้
ว่าอัตราการขยายตัวของเศรษฐกิจไทยเมื่อเทียบกับส่วนอื่นๆ ของโลกนั้นอยู่ใน
ระดับที่สูงพอสมควรคือ มีอัตราการเติบโตโดยเฉลี่ยใกล้เคียงกับกลุ่มประเทศ
อุตสาหกรรมใหม่ที่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว เช่น เกาหลีใต้ ไต้หวัน และสิงคโปร์
นั้นคือประมาณร้อยละ 11 นอกจากนี้การขยายตัวในช่วงปี 2533 ก็ยังสูงเกินคาด
คืออยู่ในระดับร้อยละ 10-11 ทำให้เห็นภาพของความเจริญเติบโตของเศรษฐกิจไทย
ที่กำลังมุ่งไปสู่ความเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ตามหลังกลุ่ม "สี่เสือแห่งเอเชีย"

ถึงขนาดมีการให้สมญาว่าประเทศไทยกำลังจะเป็น "เสือตัวที่ห้าของเอเชีย"⁷

การขยายตัวอย่างมากในภาคเศรษฐกิจที่กล่าวมา มีสาเหตุใหญ่มาจากการลงทุนจากภายนอกประเทศ ซึ่งได้รับแรงสนับสนุนจากปัจจัย 3 ประการคือ ประการแรก ภายใต้อำนาจระยะเวลา 8 ปีของ พล.อ.เปรม ได้แสดงให้เห็นถึงความมั่นคงและความมีเสถียรภาพทางการเมืองไทยอย่างมาก

ประการที่สอง ความพยายามของรัฐบาล พล.อ.เปรม เองในการที่จะรักษาระเบียบวินัยทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงวิกฤตของเศรษฐกิจไทย อันเป็นผลมาจากภาวะชบเซาในระดับเศรษฐกิจโลก เช่น กรณีการลดค่าเงินบาทเพื่อรักษาค่าเงินให้สอดคล้องเหมาะสมกับความเป็นจริง

ประการที่สาม เป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมภายนอกคือ ในระดับเศรษฐกิจโลก ซึ่งเอื้ออำนวยต่อการขยายตัวของประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นความเจริญทางเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ ก็ดี หรือความเจริญทางการค้าของโลกก็ดี

เฉพาะในปี พ.ศ. 2531 ถ้าดูจากจำนวนโครงการและจำนวนเงินลงทุนที่ขอรับการส่งเสริมการลงทุนจากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน โดยเปรียบเทียบกับ พ.ศ. 2530 จะเห็นได้ว่าทั้งจำนวนโครงการและเงินลงทุนในปี 2531 จะเพิ่มขึ้นกว่าเท่าตัวจากปี 2530 คือจำนวนโครงการและเงินลงทุนในปี 2530 มีทั้งหมด 630 โครงการ รวมเป็นเงินลงทุน 163,322 ล้านบาท แต่ในปี พ.ศ. 2531 จำนวนโครงการพุ่งสูงขึ้นถึง 1,271 โครงการ ส่วนเงินลงทุนเพิ่มเป็น 394,212 ล้านบาท ทั้งนี้ประเทศที่เข้ามาลงทุนมากที่สุดคือ ญี่ปุ่น รองลงมาคือกลุ่มประเทศสี่เสือจากเอเชีย อเมริกา อังกฤษ และยุโรป (ดูตารางที่ 2)

⁷ วรวิทย์ เจริญเลิศ, เศรษฐกิจไทยในระบบเศรษฐกิจโลก, หน้า 27-28.

ตารางที่ 2 จำนวนเงินลงทุนและจำนวนโครงการที่ขอรับการส่งเสริมการลงทุน
จากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) พ.ศ. 2530 และ
2531

	2530		2531	
	โครงการ	เงินลงทุน	โครงการ	เงินลงทุน
การลงทุนทั้งหมดจาก ต่างประเทศ	630	163.332	1,271	394.212
1) ญี่ปุ่น	199	46.747	389	148.221
2) ไต้หวัน	178	14.642	400	54.287
3) ฮองกง	46	7,035	126	20.108
4) สิงคโปร์	37	5.129	90	16.954
5) เกาหลีใต้	16	2.303	34	3.337
6) มาเลเซีย	13	771	39	4,299
7) อเมริกา	61	19,214	136	92,767
8) อังกฤษ	26	4,231	45	12,598
9) เยอรมันตะวันตก	14	720	25	5,612

ที่มา : International Division, Board of Investment อ้างอิง
สุวินัย กุศลวัลย์ บริษัทญี่ปุ่นกับการเป็น NIC ของประเทศไทย
(กรุงเทพฯ : ซุปเปอร์เบรน, 2532), หน้า 305.

ผลจากการขยายตัวของเศรษฐกิจดังกล่าวได้ทำให้ลักษณะและโครงสร้างของเศรษฐกิจไทยในช่วงเวลานั้นมีลักษณะดังนี้คือ⁸

1. ขนาดและระดับของการเปิดประเทศมากขึ้น ซึ่งทำให้ระดับของการพึ่งพิงและความสัมพันธ์ของระบบเศรษฐกิจไทยที่มีต่อระบบเศรษฐกิจโลกเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับของการนำเข้าและส่งออกสินค้า ซึ่งถ้าดูจากสัดส่วนมูลค่าสินค้าและบริการนำเข้าเทียบกับผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ มีเพียงร้อยละ 18.8 ในระหว่าง พ.ศ. 2503-2505 เพิ่มขึ้นร้อยละ 38.2 ในระหว่าง พ.ศ. 2529-2532 ในขณะที่การพึ่งพิงการส่งออกเห็นได้จากสัดส่วนของมูลค่าสินค้าและบริการส่งออกเทียบกับผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ มีเพียงร้อยละ 17.7 ในระหว่าง พ.ศ. 2503-2505 ได้เพิ่มเป็นร้อยละ 33.8 ในระหว่าง พ.ศ. 2529-2532

2. โครงสร้างการผลิต กล่าวคือ เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิตที่ชัดเจนยิ่งขึ้นโดยเปลี่ยนจากภาคเกษตรกรรมมาเป็นภาคอุตสาหกรรม ภาคอุตสาหกรรมได้กลายเป็นภาคการผลิตนำ ในขณะที่ภาคการเกษตรลดบทบาทลงเรื่อยๆ และหากพิจารณาถึงอัตราการขยายตัวของภาคการผลิตต่างๆ จะพบว่าอัตราการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมอยู่ในระดับสูงมาก กล่าวคืออยู่ในระดับร้อยละ 5.4 ต่อปี ในช่วง พ.ศ. 2523-2528 อัตราส่วนดังกล่าวเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 7.5, 11.8 และ 13.0 ต่อปี ใน พ.ศ. 2529, 2530 และ 2531 ตามลำดับ ในขณะที่อัตราการขยายตัวของภาคเกษตรมีแนวโน้มลดลงตั้งแต่ พ.ศ. 2523 เท่ากับร้อยละ 20.6 สัดส่วนดังกล่าวได้ลดลงร้อยละ 19.9 ใน พ.ศ. 2528 และร้อยละ 16.9 ใน พ.ศ. 2521 (ดูตารางที่ 3)

⁸ข้อมูลจาก ชีระพงษ์ เขมฤกษ์อำพล, "วิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจ" ในสุรัชทัยธรรมมาธิราช, เศรษฐกิจไทยและความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจกับรัฐบาล (นนทบุรี : สุรัชทัยธรรมมาธิราช, 2534), หน้า 43-46.

ตารางที่ 3 อัตราการเจริญเติบโตของภาคอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม

	(2513-29) (2530) (2531) (2532)					
	1960's	1970's	1970-86	1987	1988	1989
	(%) (เฉลี่ย)	(เฉลี่ย)	(เฉลี่ย)	(เฉลี่ย)	(เฉลี่ย)	(เฉลี่ย)
ภาคเกษตรกรรม	5.5	4.2	2.9	-0.2	10.4	4.1
ภาคอุตสาหกรรม	10.8	10.0	5.2	13.2	16.8	17.0

ที่มา : Bangkok Bank, Economic Review, April 1990

3. โครงสร้างการค้าระหว่างประเทศ จากการที่โครงสร้างการผลิตของประเทศไทยได้เปลี่ยนไป ทำให้ภาคอุตสาหกรรมมีบทบาทสำคัญมากขึ้นนั้นมีผลทำให้ทั้งการส่งออกและการนำเข้าอุตสาหกรรมขยายตัวอย่างและมีสัดส่วนที่สูงมากคือ ใน พ.ศ. 2531 มูลค่าส่งออกมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 29 เมื่อเทียบกับผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ สินค้าออกประกอบด้วยสินค้าอุตสาหกรรมถึงร้อยละ 66 ขณะที่สินค้าเกษตรมีสัดส่วนเพียงร้อยละ 31 อุตสาหกรรมส่งออกที่สำคัญได้แก่ ผลิตภัณฑ์สิ่งทอ น้ำตาล แผงวงจรไฟฟ้า ชิ้นส่วนคอมพิวเตอร์ เครื่องประดับ-อัญมณี และอาหารกระป๋อง เป็นต้น ส่วนโครงสร้างการนำเข้าสินค้าก็เช่นกันได้เปลี่ยนแปลงไปตามโครงสร้างการผลิตที่เปลี่ยนแปลงไป การนำเข้าสินค้าประเภททุน วัตถุดิบ และน้ำมันเชื้อเพลิงมีเพิ่มมากขึ้น

ดังนั้น การบริหารเศรษฐกิจช่วง พ.ศ. 2523-2531 นั้น นับว่าเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อที่มีความสำคัญต่อประเทศค่อนข้างมาก การบริหารเศรษฐกิจของรัฐบาลพลเอกเปรม ถือได้ว่าประสบความสำเร็จ เพราะประเทศไทยสามารถหลีกเลี่ยงปัญหาหนี้สินต่างประเทศได้ นอกจากนี้การแก้ไขปัญหาภัยยังมีส่วนส่งเสริมสร้างความสามารถของระบบเศรษฐกิจในการพัฒนาไปสู่การเป็นประเทศ

อุตสาหกรรม เมื่อภาวะทางต่างประเทศเอื้ออำนวย⁹ และภาวะเศรษฐกิจที่ดีเช่นนี้ ได้ส่งผลในระยะยาวไปถึงสมัยของรัฐบาลชาติชายด้วย

สรุปความสัมพันธ์ของภาคธุรกิจ-การค้าที่มีต่อการเมืองไทย (พ.ศ. 2531)

กล่าวโดยสรุปแล้วจนถึง พ.ศ. 2531 จากการที่ภาคเศรษฐกิจได้ขยายตัวอย่างมากในประเทศไทย มีแนวโน้มของการเป็นประเทศอุตสาหกรรมมากขึ้น โดยส่วนของภาคอุตสาหกรรมและธุรกิจ-การค้า ได้กลายเป็นภาคที่มีผลิตภัณฑ์มวลรวมนำหน้าภาคเกษตรกรรมอย่างมาก ผลจากการนี้ทำให้ภาคธุรกิจนั้นต้องสัมพันธ์ใกล้ชิดกับการเมืองมากขึ้น ทั้งนี้เพราะ "ความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจและการเมืองนั้นจะเป็นไปในลักษณะของความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันคือ บังคับหรือตัวแปรทางเศรษฐกิจอาจเป็นได้ทั้งเหตุและผลของบังคับหรือตัวแปรทางการเมือง และในทางตรงกันข้าม บังคับหรือตัวแปรทางการเมืองก็อาจเป็นได้ทั้งเหตุและผลของบังคับหรือตัวแปรทางด้านเศรษฐกิจ"¹⁰

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มธุรกิจ-การค้าขนาดใหญ่ นั้น ได้เพิ่มบทบาทของตัวเองอย่างมากในทางการเมืองเพื่อที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการผลักดันและกำหนดนโยบายของภาครัฐอันจะมีผลกระทบต่อผลประโยชน์ของพวกเขา บทบาทของกลุ่มธุรกิจได้ขยายตัวออกมาเป็นกลุ่มผลประโยชน์มากขึ้นในรูปแบบของสมาคมธุรกิจ-การค้า และถ้าหากเราดูจากสถิติตัวเลขจนถึง พ.ศ. 2531

⁹บัณฑิต นิตถาวร และ ภัทร ตาปสนันท์, จากเปรมถึงชาติชาย : นโยบายเศรษฐกิจมหภาคในช่วงสิบปีที่ผ่านมา ในสถาบันพัฒนาหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, หนึ่งทศวรรษเศรษฐกิจไทย อดีต ปัจจุบัน และอนาคต (กรุงเทพฯ: ที.พี.พริ้นท์ จำกัด, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์), หน้า 21.

¹⁰วินิต ทรงประทุม, แนวคิด ขอบข่าย และแนวทางในการศึกษาเศรษฐกิจและการเมือง ในสุริยทัยธรรมมาธิราช, เศรษฐกิจกับการเมืองไทย (นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุริยทัยธรรมมาธิราช, 2527), หน้า 7.

จะพบว่าประเทศไทยมีสมาคมการค้าที่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายรวมอยู่ถึง 243 สมาคมทั่วประเทศ โดยแยกเป็นในกรุงเทพมหานคร 185 สมาคม และ ส่วนภูมิภาค 58 สมาคม (ดูตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 จำนวนสมาคมการค้าในประเทศไทยจำแนกตามปีที่จัดตั้ง
(พ.ศ. 2509-2531)

ปี	กรุงเทพฯ	ภูมิภาค	รวม
2509	7	2	9
2510	26	8	34
2511	15	5	20
2512	5	2	7
2513	2	1	3
2514	5	-	5
2515	6	1	7
2516	5	-	5
2517	4	4	8
2518	10	3	13
2519	13	1	14
2520	4	1	5
2521	12	4	16
2522	4	-	4
2523	4	1	5
2524	10	2	12

ตารางที่ 4 จำนวนสมาคมการค้าในประเทศไทยจำแนกตามปีที่จัดตั้ง

(พ.ศ.2509-2531) (ต่อ)

ปี	กรุงเทพฯ	ภูมิภาค	รวม
2525	8	5	13
2526	8	-	8
2527	8	8	16
2528	5	2	7
2529	9	3	12
2530	9	4	13
2531	6	1	7
รวม	185	58	243

ที่มา : กองสถาบันการค้า กรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์ อ้างใน
 รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, กระบวนการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจใน
ประเทศไทย : บทวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์เศรษฐกิจการเมือง
พ.ศ.2475-2530 (สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2532),
 หน้า 179.

จากการศึกษาของรังสรรค์ ณะพรพันธุ์¹¹ พบว่า ในยุคสมัยที่พลังอำนาจขยายโดยครอบคลุมการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจ กลุ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ต้องการผลักดันนโยบายเศรษฐกิจบางนโยบายจำเป็นต้องปันส่วนทรัพยากรเศรษฐกิจ ทั้งนี้เพื่อสร้างและกระชับความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ แต่ในยุคสมัยที่ความเป็นประชาธิปไตยมีมากขึ้น ค่าใช้จ่ายในการผลักดันนโยบายมิได้มีแต่เฉพาะต้นทุนการสร้างความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์กับชนชั้นนำทางอำนาจเท่านั้น หากยังมีต้นทุนรูปของเงินบริจาคที่ให้แก่พรรคการเมือง เงินที่ปันให้แก่สมาชิกรัฐสภา เงินที่ปันให้แก่คอลัมนิสต์หนังสือพิมพ์ และค่าใช้จ่ายในการปลุกกระดมมวลชน เพื่อเดินขบวนอีกด้วย และแบบแผนในการผลักดันให้มีการปรับเปลี่ยนนโยบายของกลุ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมีอยู่อย่างน้อย 4 วิธีคือ

ประการแรก การสร้างสายสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์กับชนชั้นนำทางอำนาจและกลุ่มขุนนางนักวิชาการ อันเป็นรูปแบบดั้งเดิมและมีความสำคัญมาก ซึ่งแม้ว่าภายหลังปี 2516 ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงในองค์ประกอบของชนชั้นนำทางอำนาจ กล่าวคือมีสมาชิกที่มาจากกระบวนการเลือกตั้งทางการเมืองมากขึ้น แต่ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์นี้ก็ยังคงอยู่โดยเปลี่ยนรูปแบบของหุ่นลมและเงินประจำตำแหน่งกรรมการบริหารของบริษัทมาเป็นรูปของเงินบริจาคทางการเมืองแก่ผู้อุปถัมภ์ในฐานะปัจเจกชนและพรรคการเมืองที่ผู้อุปถัมภ์สังกัด

ประการที่สอง การว่าจ้างให้นักวิชาการศึกษาวิจัยนโยบายเศรษฐกิจที่ต้องการปรับเปลี่ยนและนำผลการวิจัยมาเผยแพร่สู่สาธารณชนเพื่อสร้างประชาคมติ

ประการที่สาม การสร้างสายสัมพันธ์กับสื่อมวลชนในรูปของการให้ผลประโยชน์ (การเลี้ยงดูปู่เสือ ลงโฆษณา ของขาว) โดยหวังให้สื่อมวลชนตอบแทนด้วยการเสนอข่าวที่เป็นประโยชน์แก่ตน

¹¹รังสรรค์ ณะพรพันธุ์, กระบวนการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527), หน้า 116-124.

ประการที่สี่ การสร้างสายสัมพันธ์กับสมาชิกรัฐสภา ซึ่งมีอยู่หลายรูปแบบ ทั้งการสนับสนุนทางการเงินแก่พรรคการเมืองและผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และอาศัยรัฐสภาเป็นกลไกในการผลักดันนโยบาย

เช่นเดียวกับในการศึกษาของ เอนก เหล่าธรรมทัศน์¹² ในปี 2531 ก็พบว่า วิธีการที่กลุ่มธุรกิจส่วนใหญ่นำใช้ในการผลักดันผลประโยชน์ก็คือการทาหนังสือร้องเรียนเพื่อเสนอความต้องการไปยังกลไกของรัฐที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง การแถลงข่าวทางสื่อมวลชน การเข้าพบข้าราชการที่มีอำนาจตัดสินใจ การจัดสัมมนาทางวิชาการ การทำวิจัยหาข้อมูลมาสนับสนุนข้อเรียกร้อง การส่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องให้หน่วยงานรัฐบาลพิจารณา รวมไปถึงการคัดค้านและประท้วงหากวิธีการแบบสันติวิธีไม่ได้ผล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียกร้องความต้องการของกลุ่มผลประโยชน์ผ่าน กรอ. และจากการสำรวจสมาคมการค้ามากกว่า 50 สมาคม ในกรุงเทพฯ พบว่ามากกว่า 90% เห็นว่ารัฐบาลนั้นตอบสนองต่อปัญหาของพวกเขาในระดับปานกลางหรือระดับสูง และน้อยกว่า 10% ที่เห็นว่รัฐบาลนั้นไม่มีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาของพวกเขาเลย และสุดท้ายเขาได้สรุปว่านายทุน-นักธุรกิจอันเป็นกลุ่มพลังภายนอกระบบราชการเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในเนื้อหาทางอำนาจการเมืองของไทยในปัจจุบัน

จากความต่อเนื่องในระบอบประชาธิปไตยครึ่งใบราชการกับนายทุน-นักธุรกิจซึ่งมีการประนีประนอมระหว่างพลังฝ่ายได้ทำให้พลังทางธุรกิจสามารถเชื่อมต่อกับอำนาจการเมืองจนก่อตัวได้อย่างชัดเจน ดังนั้นจากการขยายตัวของภาคธุรกิจอย่างมากและบทบาทของนายทุน-นักธุรกิจในการเมืองไทยที่เพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัวเช่นเดียวกัน จึงทำให้ในช่วงปลายของประชาธิปไตยครึ่งใบนี้ บทบาทของนายทุน-นักธุรกิจในการเมืองกลายมาเป็นเนื้อหาหลักที่ถูกเพ่งเล็ง

¹²Anek Laothamatas, "Business and Politics In Thailand" in Asian Survey, Vol.XXVIII, No.4 (April 1988), pp.461-463, 470.

อย่างยิ่งในเวทีการเมืองไทย พวกเขาเหล่านั้นได้แปร "ทุน" ที่มีอยู่ในมือของตนอย่างมากมายให้กลายเป็น "พลัง" ทางการเมืองเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตนอย่างมีประสิทธิภาพยิ่ง และดูเหมือนว่าจะในช่วงเวลานี้เองที่คำว่า "ธุรกิจการเมือง" เริ่มถูกนำมาใช้ในการเมืองไทยอย่างแพร่หลาย ฝ่ายทุนได้ยืนอยู่ในเวทีการเมืองได้อย่างมั่นคงเคียงคู่กับฝ่ายข้าราชการซึ่งเคยผูกขาดครอบครองเวทีนี้มาก่อน และฝ่ายพลังข้าราชการนี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งกองทัพก็ดูเหมือนจะถูกกดดันจากสภาพแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในกองทัพเองจนต้องถอยร่นกลับเข้ากรมเข้ากองไป ขนาดของปัญหาและโครงสร้างทางการเมืองนั้นใหญ่เกินกว่าที่กองทัพเองจะสามารถบริหารงานและแก้ไขได้แต่เพียงลำพังดังเช่นในอดีต และ ณ จุดนี้ดูเหมือนว่า "การเมืองแบบอำมาตยาธิปไตยนั้นได้มาถึงทางตันแล้ว"¹³ (Bureaucratic Polity At Bay)

วิเคราะห์บทบาทของนักธุรกิจจากรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

การเข้าดำรงตำแหน่งของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นั้น รัฐบาลได้ขึ้นมาดำรงตำแหน่งในขณะที่ประชาชนเกิดความเบื่อหน่ายต่อระบบประชาธิปไตยครึ่งใบ¹⁴ ในสมัย พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ ซึ่งครองอำนาจมายาวนานถึง 8 ปีเศษ รัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นรัฐบาลที่มีนายกมาจากการเลือกตั้งซึ่งบรรยากาศทางการเมืองไทยในขณะนั้นประชาชนมีกระแสต่อต้านต่อผู้นำที่มาจากการแต่งตั้งค่อนข้างสูง เพราะฉะนั้นการเข้ามาของรัฐบาล พล.อ.ชาติชาย

¹³Pisan Suriyamonkol and James F. Guyot, Bureaucratic Polity At Bay.

¹⁴พ.ต.ต.เสวี บัวแก้ว. บทบาทผู้นำทางการเมืองของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ พ.ศ. 2523-2536 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2533) หน้า 102-106.

จึงเป็นการเข้าสู่ตำแหน่งในจังหวัดและโอกาสที่เหมาะสมอย่างยิ่งต่อบทบาทของนักธุรกิจไทยในทางการเมืองด้วยกัน 2 ประการ คือ

ประการแรก เข้ามาในจังหวัดที่คนส่วนมากเปื้อนนายต่อระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยครึ่งใบ และต่อบทบาทของกองทัพที่พยายามจะแทรกแซงการเมือง

ประการที่สอง เข้ามาในช่วงจังหวะของการฟื้นตัวของระบบเศรษฐกิจโลกโดยรวมและการพังทลายของค่ายคอมมิวนิสต์

ผลที่ตามมาก็คือ บังคับประการแรกได้ส่งผลให้คนหันมาสนใจ และสนับสนุนพรรคการเมือง อันประกอบไปด้วยชนชั้นนายทุน-ธุรกิจขนาดใหญ่ ซึ่งในสถานการณ์ก่อนการเลือกตั้ง (ช่วงปลายยุคสมัยของ พล.อ.เปรม) ดังที่เพิ่งกล่าวมานั้น ได้ส่งผลให้พรรคการเมือง ซึ่งมีลักษณะคล้ายบริษัทธุรกิจของบางตระกูลมากกว่าที่จะเป็นพรรคมวลชนกลายเป็นกองหน้าในการต่อต้านบทบาทของกองทัพโดยปริยาย ดังนั้น ผลหลังจากการเลือกตั้งจึงออกมาในลักษณะเชิดชูประชาธิปไตย โดยการไม่เอาเปรม และสนับสนุนให้หัวหน้าพรรคการเมืองฝ่ายเสียงข้างมากเป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งก็ได้แก่ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ ซึ่งจากการสำรวจทัศนคติของประชาชนที่มีต่อรัฐบาลชาติชาย ในช่วงหลังการเลือกตั้งใหม่นั้น เป็นข้อสนับสนุนได้อย่างดี กล่าวคือมากกว่าครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่าง คือ 55.4% (N = 592) ตอบคำถามถึงเหตุผลที่มีความรู้สึกภูมิใจต่อรัฐบาลชุดนี้ ก็คือการที่มีนายกรัฐมนตรีมากจากการเลือกตั้ง (ดูตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 เหตุผลที่มีความรู้สึกภูมิใจมากต่อรัฐบาล พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ

เหตุผลที่ภูมิใจ	จำนวน	ร้อยละ
มีนายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกตั้ง	328	55.4
แก้ปัญหาต่างๆ ได้ดีและเร็ว	73	12.3
แก้ปัญหาเศรษฐกิจได้ดีขึ้น	36	6.1
นายกรัฐมนตรี เก่งและฟังเหตุผล	34	5.7
มีการร่วมมือระหว่างรัฐและเอกชนอย่างดี	33	5.6
ขึ้นค่าจ้างแรงงานและเงินเดือนข้าราชการ	29	4.9
เป็นรัฐบาลที่พูดจริงทำจริง	23	3.9
มีการริเริ่มโครงการที่ดี	21	3.6
มีการประกันราคาพืชผลเกษตร	15	2.5
รวม	592	100.0

ที่มา : สถาบันวิจัยสังคมและโครงการพัฒนาวิชาการด้านสังคมศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, การสำรวจทัศนคติของประชาชน
เกี่ยวกับรัฐบาล พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ (2532), หน้า 17.

และการเข้ามาของรัฐบาลที่มาจากพรรคการเมือง ซึ่งมีนายทุน-นักธุรกิจ
ให้การสนับสนุนและสังกัดอยู่มากมายนี้ ได้ส่งผลให้บทบาทของนักธุรกิจในการเมืองไทย
สูงขึ้นตามไปด้วยอย่างมากเป็นประวัติการณ์ คือ ในการเลือกตั้งเมื่อเดือนกรกฎาคม
2531 บราความีจำนวน ส.ส. ที่มีภูมิหลังมาจากอาชีพนักธุรกิจอยู่ในอันดับแรก คือ
100 คน จาก ส.ส. ทั้งหมด 357 คน และในขณะที่เดียวกันจากจำนวนของผู้สมัคร

ลงเลือกตั้งทั้งหมด 3,612 คน อาชีพนักธุรกิจก็เป็นกลุ่มที่มีจำนวนมากที่สุดเช่นกัน คือ 661 คน (ดูตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 จำนวนผู้สมัครลงแข่งขันเลือกตั้งและจำนวนผู้ที่ได้รับเลือกตั้งเป็น ส.ส. เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2531 จำแนกตามภูมิหลังอาชีพ

อาชีพ	จำนวนผู้สมัคร	จำนวนผู้ที่ได้รับเลือก
1. นักธุรกิจ	661	100
2. นักกฎหมาย	527	39
3. แพทย์	28	7
4. นักการเมือง	167	71
5. เกษตรกร	380	18
6. รับจ้าง	660	9
7. เคยรับราชการ	238	21
8. อื่นๆ	863	84
9. ไม่ระบุ	88	8
รวม	3,612	357

ที่มา : ข้อมูลจาก เทศบาลฉบับพิเศษ เลือกตั้ง 24 กรกฎาคม 2531

(กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย)

และถ้าดูจากการสนับสนุนพรรคการเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่ง 3 พรรคใหญ่ๆ ที่ได้รับการเลือกตั้งในจำนวนสูงที่สุด 3 อันดับแรก จากทั้งหมด 16 พรรค เมื่อเดือนกรกฎาคม 2531 คือ พรรคชาติไทย พรรคกิจสังคม และ

พรรคประชาธิปไตย ซึ่งได้จำนวนที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎร 87, 54 และ 48 ตามลำดับ ก็จะยิ่งเห็นความสนใจและบทบาทของนายทุนนักธุรกิจในการเมืองไทย โดยอาศัยพรรคการเมือง และกระบวนการเลือกตั้งเป็นฐานไปสู่อำนาจทางการเมือง เมืองเพิ่มมากขึ้น ดังจะได้ยกตัวอย่างที่สำคัญพอสังเขป ดังนี้คือ

พรรคชาติไทย พรรคนี้เป็นที่รู้จักกันดีว่าเป็นฐานพลังทางการเมืองของกลุ่มขอยราชครู ซึ่งมีบทบาททางการเมืองไทยมาเป็นเวลานานแล้วนับตั้งแต่จอมพลผิน ชุณหะวัณ ผู้เป็นบิดาของ พล.ต.ชาติชาย ชุณหะวัณ และจนถึง พ.ศ. 2531 พรรคนี้ได้ขยายปีกครอบคลุมไปในธุรกิจหลายแขนงและยังได้รับการสนับสนุนจากธุรกิจขนาดใหญ่ที่มีความสัมพันธ์กันกับผู้นำของพรรคทั้งทางส่วนตัวและทางธุรกิจอีกมากมาย (ดูตารางที่ 7)

ตารางที่ 7 ธุรกิจในเครือพรรคชาติไทยและการดำรงตำแหน่งใน กรม. ของคน
ในพรรค

ชื่อและตำแหน่ง	บริษัทธุรกิจที่เกี่ยวข้อง	ตำแหน่งใน กรม. ชุดที่ 47
พล.ต.ชาติชาย ชุณหะวัณ (หัวหน้าพรรค)	บงล.เอราวัณทรัสต์ เอราวัณอินเตอร์เนชั่นแนล	นายกรัฐมนตรี
พล.ต.ประमाण อติเรกสาร (ประธานที่ปรึกษาพรรค)	ไทยเทเอ็น อติเรกสารเอนเตอร์ไพรส์ กระจกไทยอาชาสี (ร่วมทุน) ไทยอาชาสีโซดาไฟ (ร่วมทุน)	รมว.กระทรวง- มหาดไทย

ตารางที่ 7 ธุรกิจในเครือพรรคชาติไทยและการดำรงตำแหน่งใน กรม . ของคน
ในพรรค (ต่อ)

ชื่อและตำแหน่ง	บริษัทธุรกิจที่เกี่ยวข้อง	ตำแหน่งใน กรม . ชุดที่ 47
นายประมวล สภาวสุ (รองหัวหน้าพรรค)	ประมวลก่อสร้าง	รมว.กระทรวง - การคลัง
นายบรรหาร ศิลปอาชา (เลขาธิการพรรค)	สหศรีชัยเคมีคอลส์ พีเอสอินเตอร์เนชั่นแนล นทีทอง ประกันชีวิตศรีอยุธยา (ถือหุ้น) ปูนซีเมนต์นครหลวง (ถือหุ้น) ราชดารีเวชกิจ (ถือหุ้น)	รมว.กระทรวง - อุตสาหกรรม
นายเสนาะ เทียนทอง (กรรมการบริหารพรรค)	ส.เทียนทอง (ทำกิจการ ป่าไม้)	รมช.กระทรวง -
นายทวีช กลิ่นประทุม (รองหัวหน้าพรรค)	เทรลเลอร์ทรานสปอร์ต (ถือหุ้น 82%) บางกอกเครเนจ (ร่วมทุน)	รมว.ทบวง - มหาวิทยาลัย
นายสุชน ชามพูนท (รองหัวหน้าพรรค)	ธุรกิจโรงแรมและอีกหลาย อย่างใน จ.พิษณุโลก	รมช.กระทรวง - การคลัง
นายประทวน รมยานนท์ (รองหัวหน้าพรรค)	รองประธานกรรมการบริหาร บริษัทบางกอกดาต้าเซ็นเตอร์ จำกัด	รมช.กระทรวง - คมนาคม

ตารางที่ 7 ธุรกิจในเครือพรรคชาติไทยและการดำรงตำแหน่งใน กรม. ของคน
ในพรรค (ต่อ)

ชื่อและตำแหน่ง	บริษัทธุรกิจที่เกี่ยวข้อง	ตำแหน่งใน กรม. ชุดที่ 47
นายเอนก ทับสุวรรณ	โรงงานแข็งที่ จ.สมุทรสาคร และธุรกิจส่วนตัว	รมช.กระทรวง - คมนาคม
นายชูชีพ หาญสวัสดิ์	เจ้าของโรงงานผลิตเนื้อวัว ส่งออก. ฟาร์มโรคกระปือ. โรงงานผลิตลูกชิ้น	รมช.กระทรวง - พาณิชย์

นอกจากในตารางแล้ว พรรคชาติไทยยังมีกลุ่มธุรกิจที่ทำให้การสนับสนุนพรรคอีกมากมาย เช่น นายสุรพันธ์ ชินวัตร (กรรมการบริหารพรรค) ธุรกิจที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ บ.ชินวัตร วิทยุไทย ชินวัตรเทรคดิ่ง พี.ที.คอร์ปอเรชั่น กลุ่มศรีเฟื่องฟูง-พานิชชีวะ ผ่านทางสมบัติ พานิชชีวะ (กรรมการบริหารพรรค) ธุรกิจที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระจกไทยอาชีพ ไทยอาชีพโรดคาเฟ่ ไทยพลาสติก และเคมีภัณฑ์ ภูเก็ตเฮียร์, โรงงานทอผ้า-กรุงเทพ บงล.คาเธ่ย์ทรัสต์ ฯลฯ นายบุญเสริม ถาวรกุล นักธุรกิจด้านภัตตาคารและสถานบันเทิงรายใหญ่ ย่านฝั่งธนบุรี นายธรรมา ปิ่นสุภาจนะ (กรรมการบริหารพรรค) เจ้าของบริษัทสามชัย อดีตผู้แทนจำหน่ายผลิตภัณฑ์โรนี นายสอาด ปิยวรรณ เจ้าของบริษัทบางชัย และโรงแรมทิพย์ช้าง เป็นต้น

พรรคกิจสังคม พรรคนี้ก็เป็นอีกพรรคหนึ่งที่ได้ชื่อว่า มีนักธุรกิจอยู่ในพรรคและทำการสนับสนุนพรรคอีกมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งนับแต่ภายหลังการนำของ พล.อ.อ.สิทธิ เสวตศิลา เป็นต้นมา พรรคกิจสังคมก็ได้สร้าง

ภาพพจน์ของ "นักธุรกิจการเมือง" ขึ้นอย่างจริงจัง โดยเฉพาะภายใต้กลุ่ม
ตระกูลสารสิน และโรสธานูเคราะห์ (ดูตารางที่ 8)

ตารางที่ 8 ธุรกิจและเครือพรรคกิจสังคมและการดำรงตำแหน่งใน กรม. ชุดที่ 47

ชื่อและตำแหน่ง	บริษัทธุรกิจที่เกี่ยวข้อง	ตำแหน่งใน กรม. ชุดที่ 47
นายมนตรี พงษ์พานิช (รองเลขาธิการพรรค)	มณีพันธ์ (ทำกิจการค้าข้าว ในจังหวัดอยุธยา)	รมว.กระทรวง-
นายพงษ์ สารสิน (รองหัวหน้าพรรค)	ไทยน้ำทิพย์, ผาจีบ, ไทย บริดจสโตน, ธ.ไทยพาณิชย์, นิปปอนเดนโร้, ตีรเพชรวิชูชู ฮอนด้าคาร์แห่งประเทศไทย, ไทยผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียม, บงล.ศรีมิตร	รองนายกรัฐมนตรี
นายนิคม แสนเจริญ	บางแสนวิลล่า บารอน (ทำกิจการบันเทิง) ก่อสร้างที่ดินใน จ.ชลบุรี	รมช.กระทรวง- คมนาคม
ดร.สุบิน ปิ่นขยัน	ประธานกรรมการบริษัท วิศวกรที่ปรึกษาซีเทค	รมว.กระทรวง- พาณิชย์
นายไชยศิริ เรืองกาญจนเศรษฐ (ที่ปรึกษาหัวหน้าพรรค)	ตั้งฮั่ว (บ.ค้าข้าว) โรงแรมปทุมรัตน์ ใน จ.อุบลราชธานี	รมต.ประจำสำนัก- นายกรัฐมนตรี

ส่วนผู้ให้การสนับสนุนคนอื่นๆ ที่ไม่มีตำแหน่งใน กรม. ชุดที่ 47 (ชายต๋าย 1) เช่น นายสุรรัตน์ รอสถานุเคราะห์ (เลขาธิการพรรค) ซึ่งเป็นหนึ่งหนึ่งงานตระกูลธุรกิจใหญ่ของไทยที่สำคัญ ได้แก่ รอสถสภาเด็กเสงหญู พรีเมียมาร์-เก็ตติ้ง ชันรอยยูนิเวอร์แซลอิเลคทรอนิกส์ ชิเซรด์ เสริมสุข บงล.จีเอฟ ประกันภัย คุ่มภัย ฯลฯ นายไพโรจน์ ไชยพร (กรรมการบริหารพรรค) ทำธุรกิจไทยเสรี ห้องเย็น สมุทรสงครามการประมง บงล.ตะวันออกพาณิชย์ทรัสต์ นายสมชาย คุณปลื้ม หรือก้านเปื้อะ ธุรกิจที่เกี่ยวข้องได้แก่ สุรามหานคร โรงแรมอิสเทิน และยังเป็นผู้กว้างขวางแห่งภาคตะวันออกอีกด้วย

พรรคประชาธิปไตย พรรคการเมืองที่เก่าแก่ที่ตั้งมาตั้งแต่ พ.ศ. 2489 จนถึงปี 2531 ภายใต้การนำของนายพิชัย รัตตกุล พรรคประชาธิปไตยได้มีฐานะพลังทรัพย์ที่สำคัญๆ เช่น ตระกูลรัตตกุล ตระกูลเตชะไพบูลย์ ตระกูลเอียสกุล เป็นต้น (ดูตารางที่ 9)

ตารางที่ 9 ธุรกิจในเครือพรรคประชาธิปไตยและการดำรงตำแหน่งของคน

ในพรรคใน กรม. ชุดที่ 47

ชื่อและตำแหน่ง	บริษัทธุรกิจที่เกี่ยวข้อง	ตำแหน่งใน กรม. ชุดที่ 47
นายพิชัย รัตตกุล	บริษัทเยาวราช, เยาวราช ผลิตผล, บงล.เฟิร์สท์ซิติ อินเวสเมนต์, อินด์สเตรียล จินดิเคทเยอเนอรัล, ไทยธนา รัตตนไพฑูรย์, จีจีแองนิรมิตร	รองนายกรัฐมนตรี

ตารางที่ 9 ธุรกิจในเครือพรรคประชาธิปัตย์และการดำรงตำแหน่งของคน
ในพรรคใน กรม. ชุดที่ 47 (ต่อ)

ชื่อและตำแหน่ง	บริษัทธุรกิจที่เกี่ยวข้อง	ตำแหน่งใน กรม. ชุดที่ 47
นายนิพนธ์ พร้อมพันธุ์	พร้อมพันธุ์อุตสาหกรรมป่าไม้ หจก.หนองคายค้าไม้	รมช.กระทรวง - การคลัง
นายประจวบ ไชยสาส์น	บริษัทสล็อต. ร็อค ซอลท์ อินด์สทรี, เอ็ม เอ็ม เอส อินเตอร์เนชันแนล, สล็อต- เวลเทค อินเตอร์เนชันแนล	รมว.กระทรวง - วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและ การพลังงาน

ผู้สนับสนุนพรรครายอื่นๆ ได้แก่ นายพรเทพ เตชะไพบูลย์ มีธุรกิจที่เกี่ยวข้องมากมาย เช่น ธนาคารศรีนคร บงล.ศรีนคร, สุรามหาราชฎร (มหาชน) คลอสเตอร์ ประเทศไทย, ศรีนครการโยธา, อมฤตบิวเวอรี่, บงล.เอเชียยนชนกิจ, บงล.ไทยโอเวอร์ซีทรีสต์, ประชาณุเคราะห์ กลุ่มชเนศน์ตรชัย-เฉลิมชัย เอียสกุล ดำเนินธุรกิจ เอ.พี.พี.ค้าข้าว โรงสีข้าวเอียสกุล นายคงศักดิ์ กลีบบัว ดำเนินธุรกิจ ผลแอนด์ซัน ทำกิจการค้าหลายประเภท ในจังหวัดกาญจนบุรี ไล่หะตะกั่วไทย เป็นต้น¹⁵

¹⁵หมายเหตุ ข้อมูลเครือข่ายธุรกิจพรรคการเมืองนี้มาจาก มติชน ฉบับพิเศษขึ้นรอบปีที่ 12 ตำนานรัฐบาลไทย, ประชาชาติธุรกิจ ฉบับพิเศษ "เปิดตัวขุนคลัง 15 พรรคการเมืองไทย และเอทีม, ทูบกรูสมบั้ตรราชครู (กรุงเทพมหานคร : เอทีม, 2534), หน้า 10-25.

ส่วนปัจจัยประการที่สอง อันได้แก่ การฟื้นตัวของระบบเศรษฐกิจโลก โดยรวมและการล่มสลายของค่ายคอมมิวนิสต์ ได้ส่งผลโดยรวมต่อการขยายตัวของภาคธุรกิจการส่งออกและการลงทุนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นไปตามแรงซื้อทั้งจากตลาดภายในและภายนอกประเทศ

ในช่วงปี 2529-2532 การค้ากับต่างประเทศของไทยได้เพิ่มขึ้น ในอัตราที่สูงมาก กล่าวคือ ในปี 2529 ไทยมีมูลค่าการส่งออกเท่ากับ 2.3 แสนล้านบาท แต่ในระยะ 3 ปีถัดมาคือ ในปี 2532 มูลค่าการส่งออกได้เพิ่มมากขึ้นกว่าเท่าตัว โดยมีมูลค่า 5.2 แสนล้านบาท และถ้าเปรียบเทียบกับสินค้าเกษตรกรรม ในช่วงระยะเวลา 10 ปี ก็อย่างยิ่งเห็นได้ชัดเจนกว่าสัดส่วนของมูลค่าการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมได้เข้ามามีบทบาทแทนที่สินค้าเกษตรกรรม กล่าวคือ มูลค่าส่งออกของสินค้าอุตสาหกรรมต่อมูลค่าสินค้าส่งออกทั้งหมดคิดเป็นร้อยละ 64 ในขณะที่สัดส่วนของมูลค่าส่งออกสินค้าเกษตรกรรมเหลือเพียงร้อยละ 28 (ดูตารางที่ 10)

ตารางที่ 10 เปรียบเทียบโครงสร้างสินค้าออกของไทย พ.ศ.2522 กับ 2532

มูลค่า : ล้านบาท

สินค้า	2522	%	2532	%
สินค้าเกษตรกรรม	56,161.1	51.91	146,341.5	28.34
สินค้าอุตสาหกรรม	32,646.3	30.17	332,849.1	64.47
สินค้าแร่	11,530.2	10.66	6,932.0	1.34
อื่นๆ	7,841.4	7.25	30,192.4	5.85

ที่มา : กิตติ ลีมสกุล. "ความสัมพันธ์ระหว่างการค้าระหว่างประเทศกับบทบาทของแรงงานไทย" ใน เศรษฐกิจการเมืองสำหรับนักสหภาพแรงงาน, กรรมชญา พูนพนิช และสังศิต พิริยะรังสรรค์ (บก.), กรุงเทพฯ : มิลนิธิ ฟรีดริช เอแบรท, 1991, หน้า 93.

ส่วนในแง่ของการลงทุนจากต่างประเทศ (FDI) ได้มีการประมาณการไหลเข้าของเงินทุนเพื่อการลงทุนโดยตรงเพิ่มสูงขึ้นจาก 4.4 พันล้านบาท ในปี 2528 เป็น 7.0 พันล้านบาทในปี 2529, 9 พันล้านบาท, 28.2 พันล้านบาท และ 43.7 พันล้านบาท ในปี 2530-2532¹⁶

พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ และรัฐบาลชุดนี้เข้าใจการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นดี และได้ฉกฉวยโอกาสอันนี้ เราจะเห็นได้ว่าทันทีที่ได้รับแต่งตั้ง

¹⁶สามารถ เจียวสกุล, ทฤษฎีห้าบัน-แบบแผนการลงทุนของต่างประเทศในประเทศไทย, เอกสารวิชาการฉบับที่ 9/2534 (จุฬาฯ : ศูนย์เศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์, 2534), หน้า 4.

าให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เขาได้กล่าวในวันนั้นว่า จะแปรสนามรบในอินโดจีน เป็นตลาดการค้าสำหรับประเทศไทย คำปราศรัยดังกล่าวเป็นคำกล่าวที่บ่งบอกถึงความพยายามจะเพิ่มศักยภาพทางาการผลิตภายในประเทศ โดยอาศัยอินโดจีนเป็นตลาดการค้าในการระบายสินค้าของไทย นอกจากนี้การสานต่อโครงการ Eastern Seaborad จากรัฐบาลก่อน ก็คือช่องทางระบายออกของสินค้าที่มีมูลค่า นับ 100,000 ล้านบาท ตลาดโลกโดยใช้ต้นทุนที่ต่ำและสอดคล้องกับนโยบายอินโดจีนของ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ¹⁷

ดังนั้นในช่วงรัฐบาล พล.อ.ชาติชาย บทบาทของนายทุนนักธุรกิจในการเมืองจึงเพิ่มขึ้นอย่างมาก โดยดูได้จากนโยบายต่างๆ ของรัฐบาลที่ปรากฏออกมาเป็นรูปธรรมและเอื้อประโยชน์ต่อการขยายตัวของชนชั้นนายทุน-นักธุรกิจไทยเป็นอย่างมาก เช่น "ทันทีที่ดำเนินนโยบายแสวงหาตลาดใหม่ๆ ในอินโดจีน และรักษาตลาดเก่าๆ ในสหรัฐอเมริกา รัฐบาลชาติชายวางหลักการ เรื่อง ข้อมูลที่จะนำประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการค้า หรือการวางโครงสร้างทาง ทรคมนาคมให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางรวมทรคมนาคมในภูมิภาคนี้ เพื่อให้ไทยเป็น GATEWAY สำหรับสหรัฐอเมริกา ยุโรป แอฟริกา ที่ต้องการติดต่อมายังภูมิภาคนี้ และเลยเข้าไปในอินโดจีน เมื่อเขาเลิกรบกันแล้วโดยผ่านเขตแดนของไทย ซึ่งหลักการ เหล่านี้สิ่งครบถ้วนพอใจ เพราะสิ่งครบถ้วนหลักการนี้สำหรับ สิ่งครบถ้วนเองเช่นกัน¹⁸

นอกจากกรณีดังกล่าว รัฐบาลชาติชายก็มีอีกโครงการหนึ่งที่สำคัญ คือ การให้เอกชนเข้ามามีส่วนในรัฐวิสาหกิจให้มีการเปลี่ยนไปสู่การอาศัยทุนจากภาคเอกชน ซึ่งมีศักยภาพ และความคล่องตัวมากกว่า ทั้งในเรื่องเงินทุน เทคโนโลยี และบุคลากร ทั้งนี้ เพราะตระหนักดีว่ารัฐวิสาหกิจโดยเฉพาะหน่วย

¹⁷อุกฤษณ์ ปัทมานันท์ ใน ผาสุก พงษ์ไพจิตร และ สังสิต พิริยะรังสรรค์ (บก.), รัฐทุนเจ้าพ่อท้องถิ่น, หน้า 77

¹⁸เรื่องเดียวกัน, หน้า 78

งานที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีขั้นสูงนั้นมีขีดความสามารถน้อยในหลายๆ ด้าน ซึ่งจะมีผลเสียต่อการขยายการลงทุนในภูมิภาคนี้ ตัวอย่างที่เห็นชัดก็คือ โครงการโทรศัพท์ 3 ล้านเลขหมายขององค์การโทรศัพท์ที่ริเริ่มในสมัยของรัฐบาลชาติชาย แต่ไปสำเร็จลงได้ในสมัยของรัฐบาลอานันท์ ปันยารชุน

สิ่งเหล่านี้ เป็นตัวบ่งบอกได้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มพลังทางเศรษฐกิจกับโครงสร้างอำนาจรัฐได้เป็นอย่างดี นั่นคือ การขยายตัวของภาคเศรษฐกิจได้ดึงให้นายทุน-นักธุรกิจเข้ามาเกี่ยวข้องใกล้ชิดกับการเมืองมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจของชาติโดยรวม ซึ่งจะมีผลกระทบต่อธุรกิจของพวกเขาเหล่านั้นโดยตรง เพราะฉะนั้นในการเข้ามาเป็นรัฐบาลของ พล.อ.ชาติชาย แห่งพรรคชาติไทย และพรรคร่วมรัฐบาลอื่นๆ ซึ่งมีนายทุน-นักธุรกิจ ทั้งจากส่วนกลาง และภูมิภาคคนสำคัญ สนับสนุนให้ความช่วยเหลืออยู่อย่างอุ่นหนาฝาคั่งจึง เรียกได้ว่าเป็นการขึ้นมาเถลิงอำนาจทางการเมืองของทุนอย่างแท้จริงโดยผ่านทางพรรคการเมือง และกระบวนการเลือกตั้ง

แต่อย่างไรก็ตามทุนที่เข้ามาเถลิงอำนาจทางการเมืองนี้ก็มิใช่กลุ่มพลังทางการเมืองพลังใหม่แต่อย่างใด ถ้าหวนกลับไปพิจารณาแล้วก็จะเห็นพัฒนาการของทุนกลุ่มนี้โดยเริ่มจากการสะสมทุนและเติบโตในช่วงของ "ทุนนิยมขุนนาง" (Bureaucratic Capitalist) และพัฒนาตนเองมาภายใต้การอุปถัมภ์กับระบบราชการมาโดยตลอดและในช่วงสมัยแห่งความสับสนวุ่นวายระหว่างปี 2519-2520 ทุนกลุ่มนี้ก็คือ "พลังฝ่ายขวา" หรือ "พวกอนุรักษนิยม" เพราะฉะนั้นจึงเป็นที่กลางแคลงสงสัยแก่คนโดยทั่วไปถึงภาพพจน์ของตัวรัฐบาลเอง โดยเฉพาะในเรื่องของการคอร์รัปชัน

คำถามที่รัฐบาลนี้ถูกตั้งขึ้นในใจของคนโดยทั่วไปก็คือ พวกเขาจะเข้ามา "ถอนทุน" คืนหรือไม่ เนื่องจากในช่วงการหาเสียงเลือกตั้งนั้นมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างหนาว่ามีการใช้เงินทุ่มในการซื้อเสียงกันอย่างมากมาย เป็นประวัติการณ์เช่นกัน อีกทั้งยังมีการใช้เงินเพื่อซื้อตำแหน่งรัฐมนตรีกันอย่าง

เอิกเกริก ซึ่งก็เป็นข้อสงสัยอันสอดคล้องอย่างยิ่งกับจำนวนของนักธุรกิจทั้งในสภาผู้แทนราษฎร และในคณะรัฐมนตรี และเมื่อผนวกกับเรื่อง "เช็คของขวัญ" และการถามหา "ใบเสร็จ" ของ พล.อ.ชาติชาย เมื่อถูกสื่อมวลชนถามเกี่ยวกับเรื่องคอร์รับชั่นจึงยิ่งทวีความคลางแคลงใจและความไม่พอใจในคณะรัฐบาลชุดนี้มากขึ้น จนรัฐบาลถูกขนานนามว่า "Buffet Cabinet" สิ่งเหล่านี้นับว่าเป็นข้อด้อยของรัฐบาลชุดนี้อย่างยิ่ง กล่าวคือ แม้แต่นายทุน-นักธุรกิจ นักวิชาการ ตลอดจนชนชั้นกลางในเมืองที่เคยปิติยินดีกับการมาจากการเลือกตั้งของรัฐบาลชุดนี้ ยังถอนการสนับสนุนและขาดความเชื่อถือในคุณธรรมความซื่อสัตย์ของรัฐบาลชุดนี้ ยิ่งถอนการสนับสนุนและขาดความเชื่อถือในคุณธรรมความซื่อสัตย์ของรัฐบาลชุดนี้เป็นอย่างมากดังจะเห็นได้จากปัญหา เรื่องการทุจริตคอร์รับชั่นของรัฐบาลชาติชาย เป็นที่สนใจวิพากษ์วิจารณ์กันทั่วไปในวงกว้าง เช่น บทความเรื่อง "คอร์รับชั่นเงื่อนไขรัฐประหาร" ในสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ เดือนมีนาคม 2532 การจัดอภิปรายของสหพันธ์นิสิตนักศึกษา เรื่อง "มหกรรมรอกบ้านกินเมือง" ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นต้น

ปัญหาในเรื่องเหล่านี้เมื่อผนวกกับความไม่ลงรอยระหว่างฝ่ายการเมืองกับข้าราชการประจำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกองทัพในเวลา นั้น ซึ่งกองทัพก็เข้าใจสถานการณ์ได้ดีและหยิบยกขึ้นมาชี้ให้เห็นประโยชน์ได้อย่างดียิ่งโดยการพยายามดึงมวลชนที่เบื่อหน่ายต่อรัฐบาล พล.อ.ชาติชาย อย่างเต็มที่เข้ามาเป็นแนวร่วมที่เข้มแข็ง จดหมายฉบับที่ 1 สำนึกอ้างถึง สิ่งเหล่านี้จึงกลายเป็นสาเหตุอันสำคัญของการรัฐประหารเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2534 ซึ่งเป็นการสะกดหยุดลงของกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตยและเป็นบทเรียนในการพิสูจน์อีกบทหนึ่งถึงบทบาทของนักธุรกิจกับการพัฒนาประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดี

ผลกระทบจากการที่นักธุรกิจเข้าสู่ระบบการเมือง

ในการบริหารงานของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ มีผลกระทบต่อระบบที่สำคัญ คือ การบริหารงานแบบนักธุรกิจ เป็นรัฐบาลบุฟเฟ่ต์คาปิเนต มีการ

คอรับชั่น พิจารณาจากคำเปิดอภิปราย การเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ การเปิดอภิปรายทั่วไปเมื่อวันที่ 19-20 กรกฎาคม 2532 การอภิปรายครั้งนี้มีสาเหตุและเนื้อหาสาระของการเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจฝ่ายค้านได้เสนอญัตติ กล่าวว่า มีรัฐมนตรี 4 คน ในรัฐบาลบริหารราชการแผ่นดินโดยไร้ประสิทธิภาพส่งผลให้เกิดความเสียหายต่องานและกระทบกระเทือนต่อประโยชน์สุขของประชาชน รัฐมนตรีทั้ง 4 คือ นายสุบิน ปิ่นขยัน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ร.ต.อ.เฉลิม อยู่บำรุง รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี พล.ต.สนั่น ขจรประศาสน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ นายประจวบ ไชยสาส์น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและการพลังงาน

ประเด็นอภิปรายที่เกี่ยวกับกระทรวงพาณิชย์ นายสุบิน ปิ่นขยัน คือ การบริหารมีส่วนทำให้สินค้าที่จำเป็นแก่การครองชีพราคาสูงขึ้น แม้จะเป็นสินค้าที่มีการควบคุมราคาและเป็นสินค้าที่ผลิตได้ในประเทศ กระทรวงพาณิชย์ไม่สามารถหาตลาดต่างประเทศให้แก่สินค้าเกษตรกรรมทำให้ราคาต่ำต่ำ บ่อยๆให้มีการทุจริตเกี่ยวกับคว่ำน้ำมันสำปะหลังที่ส่งไปจำหน่ายในกลุ่มประเทศประชาคมยุโรป ราคา น้ำมันสำปะหลังจึงตกต่ำ

ประเด็นอภิปรายที่เกี่ยวกับการบริหารงานของ ร.ต.อ.เฉลิม อยู่บำรุง รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี เลขาธิการพรรค เปิดฉากอภิปรายนานนับชั่วโมงเกี่ยวกับปัญหาขององค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย (อ.ส.ม.ท.) โดยลำดับเหตุการณ์ ตั้งแต่ ร.ต.อ.เฉลิม อยู่บำรุง เข้ารับงาน บราคว่ำรายได้ขององค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย ลดลงเกือบถึงเดือนละ 10 ล้านบาท¹⁹ พร้อมทั้งแฉเงื่อนงำเกี่ยวกับการให้บริษัทผลิตเตี๊ยะติกเข้ามาหาโฆษณาในช่วงข่าว และ

¹⁹"อภิปราย "ไม่ไว้วางใจ" ชาติไทยเปี้ยว บชบ. ไร่วลีก ชาติชาย 1", มติชนสุดสัปดาห์ 9 (30 กรกฎาคม 2532) : 10.

การสั่งยกเลิกสัญญาอย่างน่าสงสัยรวมทั้งแก้ปัญหาการทำสัญญากับบริษัทบางกอกเอน-เตอร์เทนเมนต์ซึ่งส่อไปในทางทุจริต

การอภิปรายกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการพลังงาน (นายประจวบ ไชยสาส์น) ได้แก่ เรื่องคำสั่งปลดคณะกรรมการบริหารสถาบัน วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีแห่งประเทศไทย เป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย การสนับสนุน จัดทำดาบเหล็กน้ำพี้ และการอนุมัติให้อาหารนายรังสี เป็นการกระทำอันไม่ถูกต้อง

การอภิปรายเกี่ยวกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (พล.ต.สนั่น ขจรประศาสน์) เกี่ยวกับการยกเลิกสัมปทานป่าไม้ทั่วประเทศว่า ทำให้ป่าไม้ถูก ทำลายมากยิ่งขึ้น ไม่มีการกำหนดมาตรการแก้ไข ผลเนื่องมาแต่การยกเลิกสัมปทาน อดยนายบุญชู โรจนเสถียร ได้อธิบายโดยให้ข้อมูลและหลักฐานประกอบ ว่าจาก การสำรวจเรื่องป่าไม้ของกรมป่าไม้ เมื่อออกสำรวจด้วยเครื่องบินตามปกติแล้ว รายงานว่า เมื่อเปรียบเทียบสภาพป่า ระหว่างปี 2531 กับปี 2532 ในช่วง เดียวกันคือ ช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนพฤษภาคมมันปรากฏชัดแจ้งว่าป่าถูกรุกแคว ถางเพิ่มขึ้นถึง 46.51% แล้วยังพบว่าเนื้อที่ถูกทำลายเป็นจำนวน 54.6% พบว่ามี แหล่งที่ลักลอบตัดฟันและแปรรูปไม้เพิ่มขึ้นถึง 92.18%

กรณีเรื่องปุ๋ย ปุ๋ยที่สั่งจากต่างประเทศจำหน่ายแก่เกษตรกรราคาสูงกว่า เดิม ปุ๋ยขาดแคลน สร้างความเดือดร้อน วิธีการซื้อขายจากบริษัทพวกห้องรอดย ไม่ต้องประมูล พล.ต.สนั่น ขจรประศาสน์ ได้ซื้อปุ๋ยจากบริษัทเกษตรรุ่งเพียงบริษัท เดียว จำนวน 3 แสนตัน และขั้นตอนวิธีดำเนินการส่งมอบปุ๋ยนั้นบ่งชี้ไปในทางที่ ไม่ได้เป็นวิธีการที่ซื้อขายแบบแรงกดดันจริง²⁰

การเปิดอภิปรายของสภาผู้แทนราษฎร ดำเนินไปเป็นเวลา 2 วัน 2 คืน (19-20 กรกฎาคม 2532) ประธานสภาผู้แทนราษฎรขอให้ประชุมลงมติ ในวันรุ่งขึ้น คือ 21 กรกฎาคม เวลา 10.30 น.

²⁰บุญชู "พังนำเลื่อมาสพิลิก รุกหกทั้งเพ," สยามรัฐ 40 (21 กรกฎาคม 2532) : 3.

ผลการลงมติ คะแนนเสียงไว้วางใจ-ไม่ไว้วางใจ และงดออกเสียง
(ดูตารางที่ 11)

ตารางที่ 11 คะแนนผู้ตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ เมื่อวันที่
19-20 กรกฎาคม 2532²¹

รัฐมนตรี	ไว้วางใจ	ไม่ไว้วางใจ	งดออกเสียง
1. สุบิน ปิ่นขยัน	208	70	48
2. เฉลิม อยู่บำรุง	210	90	26
3. สนั่น ขจรประศาสน์	186	89	51
4. ประจวบ ไชยสาส์น	205	88	33

หมายเหตุ : (1) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนทั้งสิ้น 357 คน เข้าประชุม 326 คน ขาดประชุม 31 คน
(2) พรรคฝ่ายค้านที่ยื่นผู้ตติ พรรคเอกภาพ 62 คน พรรคพวงชนชาวไทย 17 คน แต่ลงนามเพียง 78 คน ขาด ร.ต.สุพจน์ ตั้งตระกูล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพชรบูรณ์ 1 คน
(3) พรรครัฐบาลประกอบด้วย พรรคชาติไทย 96 พรรค พรรคกิจสังคม 54 พรรค พรรคประชาธิปไตย 48 พรรคราษฎร 21 พรรคสห-ประชาธิปไตย 5 พรรคมวลชน 5 รวม 229 เสียง

²¹"สัปดาห์ปริทัศน์", สตวรรษ. 42 (6 สิงหาคม 2532) : 32-34. และ "ที่เล่น-ที่จริง" สยามรัฐ 40 (24 กรกฎาคม 2532) : 8.

ผลปรากฏว่าคะแนนที่ออกมา นั้น รัฐบาลได้รับความไว้วางใจให้บริหารประเทศต่อไปด้วยคะแนนที่เป็นกลุ่มก้อนเหนือกว่าตามธรรมดา ทำให้ฝ่ายค้านต้องผิดหวัง แต่การทำงานของพรรคการเมืองฝ่ายค้านคือ เอกภาพและพรรคบวงชน การทำงานของพรรคฝ่ายค้านทั้ง 2 พรรค ครั้งนี้กลับได้รับความนิยมน้อยลงจากประชาชนมากจากข้อมูล และเหตุผลที่ฝ่ายค้านนำเสนอเกี่ยวกับความไม่แจ่มแจ้งในการชี้แจงของรัฐมนตรีผู้ถูกอภิปรายบางคน จนก่อให้เกิดความเคลือบแคลงสงสัย และจดจำเอาไว้ตรวจสอบต่อไป

เมื่อหันมาสำรวจคะแนนเสียงจากภาพรวม ทำให้เห็นว่าคะแนนไว้วางใจยังแสดงออกถึงความไม่พร้อมเพียงจริงของฝ่ายรัฐบาล คะแนนไม่ไว้วางใจยังมีความกว้างไกลระหว่าง 70, 90, 89 และ 88 คะแนน คะแนนไม่ออกเสียงจากการไม่อยู่ในที่ประชุมหรืออยู่แต่งดออกเสียง ทำให้น่าสังเกตถึงความไม่เชื่อถือ ความลังเลไม่แน่วใจ หรือการยังให้เกิดรติดกัน อดยมารยาททางการเมือง

เมื่อวิเคราะห์จากตัวเลข ถึงผลจากการนั้นจะเห็นว่า

นายสุบิน ปิ่นขยัน ได้รับความไว้วางใจเป็นอันดับ 2 (208 คะแนน) และไม่ไว้วางใจน้อยที่สุดเป็นอันดับ 1 (70 คะแนน) แสดงว่าเป็นบุคคลที่ได้รับความเชื่อถือมากที่สุด และสุภาพที่สุด

ร.ต.อ.เฉลิม อยู่บำรุง ได้รับความไว้วางใจสูงสุดเป็นอันดับ 1 (210 คะแนน) แต่ได้รับความไม่ไว้วางใจมากที่สุด (90 คะแนน) แสดงว่ายังมี ความไม่เชื่อถืออยู่อีกมาก

พล.ต.สนั่น ขจรประศาสน์ ได้รับความไว้วางใจน้อยที่สุด (186 คะแนน) และไม่ไว้วางใจมากเป็นอันดับ 2 (89 คะแนน) ผลจากคะแนนเสียงเช่นนี้แสดงว่าเป็นผู้ที่ขาดความเชื่อถือมากที่สุด ในจำนวน 4 คน ที่ถูกอภิปราย

นายประจวบ ชาญสาส์น ได้รับความไว้วางใจมากเป็นอันดับ 3 (205 คะแนน) และไม่ไว้วางใจมากเป็นอันดับ 3 (88 คะแนน) แสดงว่ายังได้รับความเชื่อถือดีพอสมควร²²

ถึงแม้ว่ารัฐบาลพลเอกชาติชาย จะได้รับความไว้วางใจให้บริหารงานต่อไป แต่รัฐบาลก็ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นรัฐบาลที่มีรัฐมนตรีบางคนมีพฤติกรรมที่คอร์รัปชัน เช่นกรณี พล.ต.สนั่น ขจรประศาสน์ ได้รับความไว้วางใจ 186 เสียง ไม่ไว้วางใจ 89 เสียง งดออกเสียง 51 เสียง เนื่องมาจากการตอบคำถามที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซักฟอกไม่แจ่มแจ้ง กรณีเรื่องการสั่งซื้อบู๊ 3 แสนตัน และกรณีการมีบ้านพักอันกว้างใหญ่ไพศาล¹⁸ และยังมีสาเหตุอื่นที่เป็นประเด็นปัญหาก่อให้เกิดความแตกแยกระหว่างพรรคการเมืองที่ร่วมรัฐบาลด้วยกัน มีชพรรคชาติไทยพรรคเดียวเท่านั้นที่ไม่ยกมือ แต่ยังมีพรรคกิจสังคมและพรรคราษฎรอีกด้วย²³ รวมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดมีจำนวน 30 คน ซึ่งมาจาก 3 พรรคดังกล่าว²⁴ พรรคประชาธิปไตยดูเหมือนจะไม่พอใจในเหตุที่เกิดขึ้นเพราะถือว่าตนถูกพรรคร่วมรัฐบาลด้วยกันหักหลัง เพราะได้ทำความตกลงกันแล้วว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคร่วมรัฐบาลทุกพรรค จะต้องออกเสียงแสดงความไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีทั้ง 4 คน ที่พรรคการเมืองฝ่ายค้านเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจครั้งนี้ แต่ในขณะที่พรรคประชาธิปไตยปฏิบัติตามข้อตกลงนั้นอย่างเคร่งครัด พรรคร่วมรัฐบาลอื่นกลับไม่ยอมปฏิบัติตามดังนั้นสมาชิกสังกัดพรรคประชาธิปไตย บางคนจึงเสนอขอให้พรรคพิจารณาบทบาทหรือท่าทีของพรรคเสียใหม่ ว่าสมควรจะร่วมรัฐบาลต่อไปหรือไม่หากแต่เสียงส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วย

²²พล.อ.สิทธิ จิรโรจน์, "เรื่องธรรมดาที่สำคัญ", มติชน 12 (28 กรกฎาคม 2532), หน้า 9.

²³"ซักฟอก 4 รัฐมนตรี, มติไม่ไว้วางใจอภัยยศ", แนวหน้า 10 (22 กรกฎาคม 2532), หน้า 1.

²⁴"บชบ. โอดนทางข้างหลัง แต่ก็ทนได้-ไม่มีปัญหา", สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 36 (30 กรกฎาคม 2530), : 5.

เพราะเชื่อว่าเป็นการกระทำของสมาชิกสังกัดพรรคร่วมรัฐบาลบางคนที่ไม่พอใจ พล.ต.สนั่น เป็นการส่วนตัวเท่านั้น²⁵ ได้กล่าวว่า มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สังกัดพรรคกิจสังคมเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สังกัดภาคอีสาน ได้ติดต่อขอเงิน จากนายเจริญ คันธวงศ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จำนวนเงิน 5 ล้านบาท²⁶ แต่ไม่มีหลักฐานชัดเจน เหตุการณ์ที่เรียกร่องผลประโยชน์ ความขัดแย้งกลุ่มนี้ยุติลงได้เมื่อนายกเรียกสมาชิกคู่อริเหล่านี้มารับความเข้าใจ รัฐบาลได้ปรับปรุงคณะรัฐมนตรีครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2533²⁷ การปรับปรุงครั้งนี้มีหลักการอยู่ประการคือ การประสานความชอบด้วยกฎหมายและความชอบธรรมเข้าด้วยกัน กล่าวคือ ถ้าจะว่ากันตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแล้ว รัฐบาลยังมีสิทธิที่บริหารประเทศต่อตามมาตรา 137 และมาตรา 154 (1) แล้ว รัฐบาลนี้ก็มีสิทธิตามกฎหมายทุกประการที่จะบริหารราชการแผ่นดินต่อไป แต่รัฐบาลในระบอบประชาธิปไตยนั้นมีความจำเป็นถึงมติมหาชน จึงได้ทำการปรับปรุงรัฐบาล²⁸

การดำเนินการปรับปรุงรัฐบาลไม่ได้ส่งผลให้รัฐบาลสามารถประสานรอยร้าวต่างๆ กับกลุ่มสถาบันต่างๆ ในสังคมได้ โดยเฉพาะสถาบันทหาร ซึ่งได้อาศัยสาเหตุเรื่องการคอร์รัปชันของรัฐบาลมาเป็นสาเหตุ หลักในการทำการ

²⁵รายชื่อทั้ง 30 คน มาจากพรรคชาติไทย 13 คน พรรคกิจสังคม 12 คน พรรคราษฎร 4 คน ดูรายละเอียดจาก สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 36 (30 กรกฎาคม 2530) : 5-6.

²⁶"มติไว้วางใจ 4 รัฐมนตรี", สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 36 (30 กรกฎาคม 2532) : 2.

²⁷"ชวนแจนแหกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหาประโยชน์", สยามรัฐ 40 (26 กรกฎาคม 2532) : 1, 15.

²⁸"ความในใจของชาติชาย" กรุงเทพธุรกิจ (3 กันยายน 2533) : 15.

รัฐประหารเมื่อปี พ.ศ. 2534 โดยคณะผู้รักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ
(รสช.)²⁹

สาเหตุประการแรก ที่คณะผู้รักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ
(รสช.) ได้ยกขึ้นมากล่าวอ้างคือ พฤติการณ์ของนายอานาจหน้าทอง
บริหารประเทศได้ฉวยโอกาสอาศัยอำนาจหน้าที่ทางการเมืองแสวงหา
ประโยชน์ให้กับตนเองและพรรคพวกอย่างรุนแรง ประการที่สอง ข้าราชการ
ใช้อำนาจกดขี่ข่มเหงข้าราชการประจำผู้ซื่อสัตย์สุจริต ประการที่สาม
รัฐบาลเป็นเผด็จการทางรัฐสภา ประการที่สี่ เป็นการทำลายสถาบันทาง
ทหาร และประการที่ห้า มีการบิดเบือนคดีล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์³⁰

²⁹คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ มีคณะผู้ก่อการสำคัญ 6 คน
คือ พล.อ.สุนทร คงสมพงษ์ ผู้บัญชาการทหารสูงสุด หัวหน้าคณะรักษาความสงบ
เรียบร้อยแห่งชาติ พล.อ.สุจินดา คราประยูร ผู้บัญชาการทหารบก รองหัวหน้า
คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ พล.ร.อ.ประพัฒน์ กฤษณจันทร์ ผู้บัญชาการ
ทหารเรือ รองหัวหน้าคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ พล.อ.อ.เกษตร
โรจนนิล ผู้บัญชาการทหารอากาศ รองหัวหน้าคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ
พล.ต.อ.สวัสดิ์ อมรวิวัฒน์ อธิบดีกรมตำรวจ รองหัวหน้าคณะรักษาความสงบเรียบร้อย
แห่งชาติ พล.อ.อิสระพงษ์ หนูนภักดี รองผู้บัญชาการทหารบก เลขาธิการคณะรักษา
ความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ

³⁰รายละเอียดของเหตุการณ์การรัฐประหารของคณะผู้รักษา
ความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) ทั้ง 5 ข้อ ปรากฏได้ในภาคผนวก

จากเหตุผล และความจำเป็นทั้ง 5 ประการดังกล่าว คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติไม่สามารถที่จะปล่อยให้สภาพความระส่ำระสายของบ้านเมืองเกิดขึ้นรุนแรงต่อไปอีกได้ เพื่อดำรงไว้ซึ่งความมั่นคงของสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข จึงจำเป็นต้องใช้วิธีเข้าควบคุมอำนาจในการปกครองประเทศ และคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติจะดำเนินการจัดระบบการบริหารราชการแผ่นดินให้กลับสู่สภาพปกติโดยเร็วที่สุด³¹

ภายหลังการยึดอำนาจได้ไม่กี่ชั่วโมง คณะ รสช. ได้ประกาศอัยค
 ทรัพย์รัฐมนตรีในรัฐบาลชาติชาย 1 และ 2 จำนวน 22 คน และต่อมาก็เพิ่มเป็น
 25 คน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้คือ

1. พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ
2. นายเดช บุญ-หลง
3. นายพิทักษ์ อินทรวิทย์นันท์
4. นายกร ทัพพะรังสี
5. ร.ต.อ.เฉลิม อยู่บำรุง
6. นายอุดมศักดิ์ ทังทอง
7. นายมนตรี พงษ์พานิช
8. นายชูชีพ หาญสวัสดิ์
9. พล.ต.อ.ประมาณ อติเรกสาร
10. นายเสนาะ เทียนทอง
11. นายสันติ ชัยวิรัตนะ
12. นายวัฒนา อัสวเหม

³¹"แถลงการณ์คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ฉบับที่ 1"
 มติชนสุดสัปดาห์ (17 มีนาคม 2534): 6-7.

13. นายไชยศิริ เรืองกาญจนเศรษฐ์
14. นายบรรหาร ศิลปอาชา
15. พล.ต.สนั่น ขจรประศาสน์
16. นายสมาน ภูมมะกาญจนะ
17. นายไตรรงค์ สุวรรณคีรี
18. นายสุชน ชามพูนท
19. นายภิญญา ช่วยปลอด
20. พล.อ.เทียนชัย สิริสัมพันธ์
21. นายณรงค์ วงศ์วรรณ
22. นายสมัคร สุนทรเวช
23. นายประจวบ ไชยสาส์น
24. นายสุบิน ปิ่นขยัน
25. นายประมวล สภาวสุ

คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ได้มีประกาศคณะรักษาความสงบ
 เรียบร้อยแห่งชาติ ฉบับที่ 26 เรื่องให้อำัยัดและห้ามจำหน่ายรายธนทรัพย์สิน ดังนี้
 ตามที่คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ได้แถลงให้ประชาชนได้
 ทราบถึงเหตุผลประการหนึ่งที่จะต้อง เข้ายึดและควบคุมอำนาจในการปกครอง
 ประเทศว่า เกิดจากพฤติการณ์ฉ้อราษฎร์บังหลวงของนักการเมืองที่บริหารประเทศ
 และได้แสดงเจตนาโดยแน่ชัดว่า จะดำเนินการยึดเฉียบขาดนั้น บัดนี้ปรากฏหลักฐาน
 เป็นที่แน่ชัดว่า ได้มีนักการเมืองซึ่ง เคยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีหรือตำแหน่งการเมือง
 อื่นเป็นจำนวนมาก มีพฤติการณ์อันแสดงให้เห็นว่ามีทรัพย์สินร่ำรวยผิดปกติ ผิดวิสัยของ
 ผู้ประกอบอาชีพโดยสุจริตจะพึงมีพึงได้ ดังนั้น เพื่อมิให้ผู้ไม่สุจริตได้รับประโยชน์จาก
 การฉ้อราษฎร์บังหลวง และเป็นการป้องกันมิให้มีการโยกย้ายทรัพย์สินที่ได้มาโดย
 ทูจริต จึงให้ดำเนินการดังนี้

ข้อ 1. ให้มีคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินขึ้นคณะหนึ่ง ประกอบด้วย

- 1.1 พลเอกสิทธิ จิรโรจน์ ประธานกรรมการ
- 1.2 นายสุธี อากาศฤกษ์ รองประธานกรรมการ
- 1.3 นายมงคล เปาอินทร์ กรรมการ
- 1.4 นายไพศาล กุมาลย์วิสัย กรรมการ
- 1.5 นายสุชาติ ไตรประสิทธิ์ กรรมการ
- 1.6 พลตำรวจโทวิโรจน์ เปาอินทร์ กรรมการ
- 1.7 นายชัยเชต สุนทรพิพิธ กรรมการและเลขานุการ

ข้อ 2. ให้คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินมีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณา

รายชื่อข้าราชการเมืองที่มีพฤติการณ์อันสอดแสดงให้เห็นได้ว่ามีทรัพย์สินร่ำรวยผิดปกติ ผิดวิสัยของผู้ประกอบอาชีพโดยสุจริต และให้ประกาศรายชื่อบุคคลดังกล่าวให้ สาธารณชนทราบ และรวบรวมทรัพย์สินที่ถูกอายัดไว้ และทรัพย์สินอื่นๆ ที่น่าเชื่อ ว่าเป็นของบุคคลดังกล่าว และพิจารณาวินิจฉัยว่า บุคคลนั้นๆ ร่ำรวยผิดปกติ หรือ มีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติหรือไม่ และให้มีอำนาจออกคำสั่งอายัด และห้ามจำหน่าย จ่ายโอนทรัพย์สินทั้งปวงของบุคคลนั้นๆ ในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการตรวจสอบ ทรัพย์สิน บุคคลใดจะฟ้องร้องหรือ ดำเนินคดีแพ่ง หรืออาญาใดๆ มิได้

ข้อ 3. ให้ธนาคารพาณิชย์ สถาบันการเงินทุกแห่งและเจ้าพนักงานที่ดิน

ทั่วราชอาณาจักร ทำการตรวจสอบทรัพย์สินของบุคคล และคณะกรรมการตรวจสอบ ทรัพย์สินแจ้งรายชื่อให้ทราบ และปฏิบัติตามคำสั่งอายัดและห้ามจำหน่ายจ่ายโอน ใดๆ เครื่องครัด และแจ้งให้คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินตามข้อ 1 ทราบภายใน กำหนด 7 วัน นับตั้งแต่วันได้รับแจ้งจากคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน เพื่อ ดำเนินการตามอำนาจ และหน้าที่ต่อไป

ข้อ 4. การปฏิบัติหน้าที่ตามประกาศนี้ ให้ประธานกรรมการตรวจสอบ

ทรัพย์สิน หรือเจ้าหน้าที่ซึ่งประธานกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินมอบหมาย มีอำนาจ ดังต่อไปนี้

4.1 มีหนังสือสอบถามส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐหรือ รัฐวิสาหกิจเพื่อทราบ ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการปฏิบัติราชการหรืองานต่างๆ

4.2 มีหนังสือเรียกบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกรณีที่สืบสวนและสอบสวน มาให้ถ้อยคำหรือให้ส่งบัญชีทรัพย์สิน หรือเอกสาร หรือวัตถุใดๆ ที่จำเป็นแก่การ สอบสวนแก่ประธานกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ได้รับ มอบหมายเป็นหนังสือเพื่อการนั้น

4.3 เข้าไปนสถานที่ใดในเวลาพระอาทิตย์ขึ้นถึงพระอาทิตย์ตก หรือในเวลาทำงานของสถานที่นั้น เพื่อทำการตรวจสอบบัญชี หรือเอกสาร หรือ หลักฐานอื่นของบุคคลดังกล่าวตามข้อ 2 ในกรณีนี้ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจ สั่งให้บุคคลที่อยู่ในสถานที่นั้น ปฏิบัติการเท่าที่จำเป็นเพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบ หรือค้นตามควรแก่เรื่องและให้มีอำนาจยึด หรืออายัดบัญชี เอกสาร หรือหลักฐาน เหล่านั้นมาตรวจสอบได้

ข้อ 5. คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินจะตั้งอนุกรรมการ และพนักงาน เจ้าหน้าที่ตามที่เห็นสมควร เพื่อพิจารณาสอบสวนหรือปฏิบัติอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่ คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินมอบหมายให้

ข้อ 6. บรรดาทรัพย์สินที่คณะกรรมการตรวจสอบวินิจฉัยว่าเป็นทรัพย์สิน ที่ได้มารายมิชอบ หรือมีเพิ่มขึ้นผิดปกติ ให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดิน เว้นแต่ ผู้ถูกกล่าวหาสามารถนำพยานหลักฐานมาแสดงให้คณะกรรมการตรวจสอบเชื่อว่า ทรัพย์สินดังกล่าวตนได้มารายชอบภายในกำหนด 15 วัน นับตั้งแต่วันที่ได้รับแจ้ง จากคณะกรรมการตรวจสอบ

ข้อ 7. ในการปฏิบัติหน้าที่ตามประกาศนี้ ให้ประธานกรรมการ กรรมการ อนุกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน และพนักงานเจ้าหน้าที่ที่เป็นเจ้าพนักงานตามประมวล กฎหมายอาญาในการปฏิบัติหน้าที่ พนักงานเจ้าหน้าที่ต้องแสดงบัตรประจำตัวต่อบุคคล ที่เกี่ยวข้อง

ข้อ 8. ผู้ใดครอบครองทรัพย์สินของบุคคลที่คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน วินิจฉัยตามข้อ 2 ไม่ว่าด้วยประการใดๆ ให้แจ้งต่อกรรมการ และเลขานุการ

ตรวจสอบทรัพย์สินภายใน 15 วัน นับแต่วันที่คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินได้ประกาศรายชื่อสำหรับบรรดาทรัพย์สินที่ตกเป็นของแผ่นดินตามข้อ 6 ให้คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน ส่งมอบให้กระทรวงการคลัง และในกรณีที่เป็นอสังหาริมทรัพย์ ให้มอบแก่เจ้าหน้าที่ตามประมวลกฎหมายที่ดิน ดำเนินการแก้ไขเอกสารสิทธิให้เป็นทรัพย์สินของกระทรวงการคลังต่อไป

ข้อ 9. เมื่อคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน มีมติว่าบุคคลตามข้อ 2 ได้ทรัพย์สินมาโดยมิชอบ และปรากฏว่า มีการกระทำอันเป็นความผิดทางอาญาด้วย ให้ประธานกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินส่งเรื่องให้เจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการตามอำนาจและหน้าที่ต่อไป

ข้อ 10. ผู้ใดไม่แจ้งการครอบครองทรัพย์สินตามข้อ 8 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือปรับไม่เกิน 4 หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ข้อ 11. ผู้ใดไม่มาให้ถ้อยคำหรือไม่ส่งบัญชี เอกสาร หรือวัตถุใดๆ ที่เรียกหรือส่งให้ตามข้อ 4 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 1 หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ³²

จากเหตุการณ์ครั้งนี้ แสดงว่าการที่นักธุรกิจเข้าสู่ระบบการเมืองมาก ทำให้เกิดปัญหาการคอร์รัปชันติดตตามมา ซึ่งคณะกรรมการรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ได้ชี้แจงถึงรายละเอียดของการคอร์รัปชัน ทำให้การทำรัฐประหารครั้งนี้จึงมีนักธุรกิจที่อยู่นอกวงการเมืองจำนวนไม่น้อยมีความยินดีอย่างยิ่ง แม้ว่าในช่วงสมัยของรัฐบาล พล.อ.ชาติชาย การดำเนินนโยบายด้านเศรษฐกิจจะเป็นไปด้วยความก้าวหน้า โดยเน้นการพัฒนาการลงทุนจากต่างประเทศ เศรษฐกิจมีการขยายตัว ซึ่งอาจดูง่าย ๆ ได้จากความสำเร็จของการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย แต่อย่างไรก็ดี ความเหลวแหลกดังกล่าวของรัฐบาล พล.อ.ชาติชาย ก็สร้างความระแวกระอวนใจให้นักธุรกิจ ตลอดจนชนชั้นกลางอื่นๆ อยู่ไม่น้อย³²

³²ทิม ทุบกรสมบัติ (กรุงเทพมหานคร : จงเจริญการพิมพ์, 2534)

นอกจากนี้ ท่าทีของคณะ รสช. หลังการรัฐประหารก็เป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ไม่มีการต่อต้าน กล่าวคือ รสช. ได้ประกาศว่าจะจัดการให้มีการเลือกตั้งทั่วไปโดยเร็ว และโดยเฉพาะอย่างยิ่งงานการบริหารประเทศ รสช. ก็มิได้รวบรวมเอาเจ็ดเสรีเจ็ดเขตเอาไว้แต่เพียงผู้เดียว แต่ได้แต่งตั้งให้นายอานันท์ ปันยารชุน เลือกคณะรัฐบาลขึ้นมาบริหารประเทศแทน ทั้งนี้ รสช. ย่อมตระหนักดีถึงสภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งภายในและภายนอกประเทศ แต่การประกาศยึดทรัพย์ของนักการเมือง โดยเฉพาะผู้นำหัวหน้ารัฐบาล พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้แถลงการณ์ผ่านสื่อมวลชน ดังนี้คือ³³

ผมรู้สึกเสียใจที่ได้ทราบข่าวประกาศคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินฉบับที่ 6 เรื่องผมและคุณพิทักษ์ อินทวิทย์นันท์ เป็นผู้มีทรัพย์สินร่ำรวยผิดปกติ ผมได้ทำงานเพื่อประโยชน์ของชาติบ้านเมืองมาโดยตลอดด้วยความเสียสละและตั้งใจทุ่มเทอย่างเต็มที่ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และมีการประกาศยึดทรัพย์สินจนถึงปัจจุบันนี้ ผมไม่เคยได้รับการติดต่อจากคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินให้ไปชี้แจงแต่อย่างใดทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นด้วยวาจา ตัวแทนหรือเอกสารใดๆ ทั้งๆ ที่ผมเองพร้อมที่จะชี้แจงถึงทรัพย์สินของผมอย่างละเอียดว่าเป็นสิ่งที่ได้มาโดยสุจริต ด้วยความบริสุทธิ์ และเป็นสิ่งที่ผมมีมา สะสมมาตั้งแต่บรรพบุรุษของผม เมื่อไม่มีการติดต่อให้ไปชี้แจงแต่อย่างใด ผมเองก็ไม่สามารถทราบได้ว่า ทางคณะกรรมการมีข้อสงสัยอะไร เรื่องใด ผมเข้าใจเสมอว่า คณะกรรมการนั้น แม้จะถูกตั้งโดยคณะรักษาความสงบเรียบร้อยฯ ก็ตามที่ คงจะมีความเป็นธรรมในด้านกระบวนการพิจารณา

³³ เอนก เหล่าธรรมทัศน์, มือมมือถือชนชั้นกลางและนักธุรกิจกับพัฒนาการประชาธิปไตย (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, 2536), หน้า 111.

ที่เป็นที่ยอมรับนานาอารยประเทศ ซึ่งก็คือการให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหา มีสิทธิ์ชี้แจงข้อเท็จจริงก่อนจะมีการสรุปคดี เมื่อเหตุการณ์เป็นเช่นนี้ ผมก็ยังพร้อมที่จะชี้แจงความบริสุทธิ์ ความสุจริตตั้งมั่นในการประกอบอาชีพรับใช้ประเทศชาติและประชาชนตลอดมา สำหรับคุณพิทักษ์นั้น ผมเองก็เสียใจแทนเขามาก เพราะเขาเป็นนักธุรกิจ ประกอบกิจการหลายอย่างในด้านธุรกิจและประสบความสำเร็จก่อนที่ผมจะมาเป็นนายกรัฐมนตรี ผมเชื่อว่าคณะรัฐบาลและสภา รสช. ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการประกาศและกระบวนการดำเนินการตรวจสอบดังกล่าว ผมก็หวังว่าทางคณะรัฐบาลและสภา รสช. จะทำทุกอย่างเท่าที่ทำได้ให้เกิดความเป็นธรรมตามมาตรฐานของไทยและนานาอารยประเทศ ให้เกิดกับผม คุณพิทักษ์และบุคคลอื่นๆ ที่ประสบปัญหาในลักษณะเดียวกัน ผมหวังว่าในกระบวนการพิจารณาข้างหน้านี้จะมีความเป็นธรรม รวดเร็ว ให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาชี้แจงตามกระบวนการที่ไม่ใช่ทางการเมือง เพื่อความสงบเรียบร้อยของชาติบ้านเมือง³⁴

กล่าวโดยสรุป การขยายตัวของภาคธุรกิจมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมือง ในช่วงปี พ.ศ. 2530-2533 มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจอย่างก้าวกระโดด มีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเกินกว่าแผนพัฒนาฉบับที่ 6 ที่กำหนดไว้ การขยายตัวทางเศรษฐกิจมีอัตราสูงเฉลี่ยถึงร้อยละ 11.7 ต่อปี ซึ่งสูงกว่าเป้าหมายอัตราร้อยละ 5 ต่อปี การที่อัตราเศรษฐกิจของไทยขยายตัวอย่างมาก ในเชิงเปรียบเทียบการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจติดอันดับแนวหน้าของโลกทีเดียว ทั้งนี้เพราะมีนักลงทุนต่างชาติเบนเข้ามาลงทุนในประเทศไทยอย่างมากมายหลายโครงการ เช่น โครงการอีสต์เทิร์นซีบอร์ด

³⁴รสช. ลงแส้ อายัดทรัพย์สิน ชาติชาย-พิทักษ์ รวยผิวดปกติ
มติชนสุดสัปดาห์ (4 สิงหาคม 2534): 9.

โครงการเช่าเทิร์นซีบอร์ด โครงการพัฒนาเมืองแพดที่เชียงใหม่ และชลบุรี
โครงการรถไฟฟ้า โครงการโทรศัพท์ 3 ล้านเลขหมาย การขยายตัวทางเศรษฐกิจ
มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานของนักการเมืองในรูปแบบ "ธุรกิจการเมือง"

บทบาทของนักธุรกิจสมัยของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ การที่
นักธุรกิจเข้าสู่ระบบการเมืองนั้นมีแบบแผนในการผลักดันให้มีการปรับเปลี่ยนนโยบาย
และผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอยู่อย่างน้อย 4 วิธี

ประการแรก การสร้างสายสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์กับชนชั้นนำทางอำนาจ
และกลุ่มขุนนางนักวิชาการ อันเป็นรูปแบบดั้งเดิมและมีความสำคัญมาก ซึ่งแม้ว่า
ภายหลังปี 2516 ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงในองค์ประกอบของชนชั้นนำทางอำนาจ
กล่าวคือมีสมาชิกที่มาจากกระบวนการเลือกตั้งทางการเมืองมากขึ้น แต่ความสัมพันธ์
เชิงอุปถัมภ์นี้ยังคงอยู่โดยเปลี่ยนรูปแบบของหุ้นลมและเงินประจำตำแหน่งกรรมการ
บริหารของบริษัทมาเป็นรูปของเงินบริจาคทางการเมืองแก่ผู้อุปถัมภ์ในฐานะปัจเจกชน
และพรรคการเมืองที่ผู้อุปถัมภ์สังกัด

ประการที่สอง การว่าจ้างให้นักวิชาการศึกษาวิจัยนโยบายเศรษฐกิจ
ที่ต้องการปรับเปลี่ยนและนำผลการวิจัยมาเผยแพร่สู่สาธารณชนเพื่อสร้างประชาคมตี

ประการที่สาม การสร้างสายสัมพันธ์กับสื่อมวลชนในรูปแบบของการให้
ผลประโยชน์ (การเลี้ยงดูอุปเสื่อ ลงโฆษณา ของขาว) โดยหวังให้สื่อมวลชนตอบแทน
ด้วยการเสนอข่าวที่เป็นประโยชน์แก่ตน

ประการที่ 4 การสร้างสายสัมพันธ์กับสมาชิกรัฐสภา โดยการสนับสนุน
ทางการเงินแก่พรรคการเมืองและผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
และอาศัยรัฐสภาเป็นกลไกในการผลักดันนโยบาย

สรุป ภายหลังจากที่พรรคชาติไทยได้เข้ามาบริหารประเทศมี
 นักธุรกิจเข้าร่วมจำนวนถึง 16 คนธุรกิจในเครือของพรรคชาติไทยและการดำรง
 ตำแหน่งในกรมของคนในพรรคคือ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ พล.ต.ประมาณ
 อติเรกสาร นายประมวล สภาวสุ นายเสนาะ เทียนทอง นายสุชน ชามพูนท
 นายเอนก ทับสุวรรณ นายชูชีพ หาญสวัสดิ์ ต่างมีบริษัทและธุรกิจที่เกี่ยวข้อง
 พิจารณารายละเอียดจากตารางที่ 7-9 ส่วนพรรคกิจสังคมนั้นมีนักธุรกิจที่ดำรง
 ตำแหน่งคือนายมนตรี พงษ์พานิช นายพงษ์ สารสิน นายนิคม แสนเจริญ
 ดร. สุบินปั้นขยัน นายไชยศิริ เรืองกาญจนเศรษฐ ส่วนพรรคประชาธิปไตย
 นั้นมีนักธุรกิจ ดังนี้คือ นายพิชัย รัตตกุล นายนิพนธ์ พร้อมพันธุ์ นายประจวบ
 ไชยสาส์น การบริหารงานของรัฐบาลที่มีนักธุรกิจสนับสนุนทำให้มีการขยายตัว
 สามารถพัฒนาประเทศเจริญก้าวหน้ารวดเร็ว มีการระดมทรัพยากรอย่างสูงมาก
 การแก้ปัญหาเต็มไปด้วยความฉับไว แต่ผลเสียก็มีมากหลายด้าน การเปิด
 อภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาล ได้มีการอภิปรายถึงการที่รัฐมนตรีมี
 ส่วนในเรื่องการทุจริตคอร์รัปชัน จนกระทั่งถึงคณะรักษาความสงบเรียบร้อย
 แห่งชาติยกขึ้นมา เป็นสาเหตุหลักที่สำคัญประการหนึ่งในการเข้าทำรัฐประหาร
 และได้ทำการอายัดทรัพย์สินนักการเมืองทั้ง 25 ท่าน ว่ามีการใช้อำนาจหน้าที่
 โดยมิชอบในการบริหารราชการแผ่นดิน และนำราษฎรบังหลวงทรัพย์สินของทาง
 ราชการไปเป็นของตนเอง คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติจึงตั้งคณะ
 กรรมการขึ้นมาตรวจสอบการอายัดทรัพย์สินของนักการเมืองทั้ง 25 ท่าน
 ดังประกาศของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ฉบับที่ 26 เรื่องให้อายัด
 และห้ามจำหน่ายจ่ายโอนทรัพย์สินดังกล่าว นี่คือผลเสียที่ร้ายแรงที่สุดของการบริหาร
 งานแบบธุรกิจการเมืองในสมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ที่ระบบการเมือง
 เป็นแบบบุฟเฟต์คาบิเนต